

פירוש על ספר ירמיה

לרבי יהודה בן בלעם

הוציאו לאור בפעם הראשונה במקורו הערבי

יעקב איזראילסאהן (קוב).

הקדמה

החכם הנפלא והמצויין אשר לשמו ולכבודו הקרשתי את הוצאת זאת יותר מאשר גלה הרשות ונצורות על שדה חכמת ישראל התעסק עוד רוב ימיו בזה שהוציא מתוהו הנשיה כתיי למכביר, לא לכר כאלה אשר עד הנה רק את שמם שמענו כי אם גם כאלה אשר לא ידע איש מלפנים אף את נזים. ובין הזמן כי אלו יתנסו כיהוד פירושי המקרא לאתר המיוחד שבמפרשי ספרד בתקופת הערבית, הוא רבי יהודה ברבי שמואל¹ אשר נודע גם בשמו הערבי אבו זכריא יחי בן בלעם ואשר חי בהסחצית השניה למאה ה"א. את פירושו הערבי לתורה גלה זה יותר מהמשום שנה הרים שמייושניידר זיל אשר מצא חלק גדול ממנו (לספר בסדר ורביים) בלי באוקספורד ואמנם מפירושו לשאר חלקי המקרא ידענו רק מה שמוכא ממנו בשמו בשאר ספרים ובפרט בכיאווי הראכיע. ובגליונות כי שונים² עד שבא התן ה"זבל

¹ את שם אביו של רבי יהודה החייע לנו בפעם הראשונה פאונאסקי עי מחברתו Zur jüd-arab. Litteratur ע' 64 והקדמתו לפירוש ספר שופטים לרי בן בלעם אשר הוציא לאור ע' 7.

² המקומות אשר מביא בהם הראכיע את בן בלעם נרשמו אצל באכער בספרו על הראכיע בתור מנדק ע' 186. (אשר אמנם יש לתוסף עוד את פירושו תאריך אי"ד מהי פרודלנדר ע' 28): עי כתי אשר ימצאו בגליונותיהם פירושים שונים לכתוב וביניהם גם כאלו כשם בן בלעם עי Mathews; Notes from various authors on Psalms, Job, the bode חלק ד'). עי פירושים כאלו בגליון כתי בלפסא עי דעליש בלפסיל דעס אריינעמס Megilloth and Ezra (אמשטרם 1878; תוצאה מיוחדת מותך מ"ע Israelitische Letter-Notice sur la lexico- Notice sur la graphie hebraïque ע' 165 ורשימת בודלינא סי' 816 ועוד דברי Driver במתורתו לפרוש רבי משה בן ששת על ירמיה ויחזקאל ע' 87 ותלחה.

שלנו וימצא את רוב סירושיו בן בלעם לנביאים ומעט גם לכתובים, אשר חשבו על ארוחם כי כבר הלכו לאברון או אף נסתפקו במציאותם ואמרו כי לא היו ולא נבראו. את הבשורה הראשונה עיד מציאתה כי אשר יכול את סירושיו רבי יהודה בן בלעם בשך הראיא הרכבי במיע הכרמל תרליד ע' 668 (ועי' גם המגיד תרל"ו, גליון י"ט, ע' 181), ואח"כ דבר מזה בפרטות במיע לשטאדה (Z. A. T. W. 1881) p. 153 ובחרשים גם ישנים סי' א' (במיע המצפה חוכרת א', סיב תרמ"א) בצרוף עם ידיעות עיד שאר כ"י חשובים, רבנים וקראים, הנוגעים לביאורי המקרא ודקדוק הלשון. מני או לא חרל הרכבי גם להשתמש בביאורים אלו ולהביא מהם תוצאות ארונות וקצרות בספריו ומאמריו השונים (עי' למשל מאסף נדחים סי' ז'; זכרון לראשונים מחברת ג' ע' 14, 18, 24; מחברת ח' ע' 139; חדשים גם ישנים סי' ז' ע' 19, 21, 22).

ע"י התוצאות האלו נגלתה גם יותר ויותר חשיבות סירושיו בן בלעם אשר משכו אליהם את עין החכמים המתעסקים בקורות ביאורי כה"ק והחכמים האלו השתדלו לפרסם למצער חלקים שונים מהם. הראשון בהם היה המגיד ר"י דירנבורג אשר הויל את הסירוש לספר ישעיה עם תרגום צרפתי⁽¹⁾, ומה ראינו בפעם הראשונה כנרור כי יתרון לסירושיו בן בלעם על ביאורי זולתו כשתים. כאחת כי היה מהכרם אחר מראשוני הספרשים ונרוליהם ונתן מקום בסירושיו לביאורים יקרים המכריזים הרבה כחובי המקרא עם הפשט ודקדוק הלשון. ועוד זאת כי הם אוצר נחמד אשר נקלטו אל תוכו דברים יקרים מתוך סופרים וספרים אשר לא באו לידינו, בן מאותם אשר חיו לפני בן בלעם וכן מאותם אשר היו בני זמנו, ולכן לא נתפלא אם אחר החכמים היותר מוסחים במקצוע זה, הוא הסרי' באבער, עורר את התשוקה כי יחנלו במהרה גם שאר סירושיו ר"י בן בלעם בקהל⁽²⁾. לקול קריאתו זה נענה עד עתה רק הרשיא סוואנסקי אשר בהוצאותיו המדויקות של סירושיו בן בלעם ליהושע שושנים האיר אור חדש על חכונת הביאורים וטיב מחברם⁽³⁾. בעקבות החכמים אשר קדמוני הלכתי גם אנכי והנני מוציא לאור ס' כעת את הסירוש לספר ירמיה אשר עם זה יהיה גם לזר תהלה כראש אחר חכמי הדור הגדולים, אשר מלבד מסעליו הרבים אשר פעל על תולה חכמתנו בתרצות נפלאה גלה גם כפי שאמרתיו את רוב סירושיו בן בלעם אשר היו בלתי ידועים עד כה.

⁽¹⁾ נדפס בהרענו הצרפתית חלק י"ז—כ"ג ובתוצאה מיוחדת בפארוש 1892.

⁽²⁾ ע"י מאמרו אשר כתב על מהד' דירנבורג במיע לשטאדה שנת 1898 ע' 129 והלאה.

⁽³⁾ הסירוש לספר יהושע נדפס בהמאסף ברכת אברהם. אשר י"ל לכבוד הר"א ברלינר (ובתוצאה מיוחדת בפסד"מ 1908) והסירוש לספר שושנים י"ל ג"כ בפסד"מ 1906 (ליום הולדת התשעים של הר"ם שטיינשניידר). חוץ מזה ראויים להזכר עוד התוצאות אשר הוציא הסגנו ר"ש מוכס מתוך סירושיו של ר"י בן בלעם למדבר ודברים מכ"י אוקספורד ואשר הדפיסם בתור הוספה למחברתו Studien über ibn Bal'âm (ברלין 1893). ואשר אמנם חלק מהם הדפיס כבר בתרגום אשכנזי הר"א גייבויער במיע לרא"ג ח"ב ע' 158 והלאה וחי' ע' 236 והלאה.

הוצאתי הואת מיוסרת גם היא (כמו אותן של דירינבורג ופאונאנסקי) על כי כ"י המכילים את פירושי בן בלעם לספרי הנביאים ואשר ימצאו באוגזהים הקיסרי בפטרסבורג. שני כ"י אלו הם אמנם בלתי שלמים וחסרים מהם דברים באמצעותם אבל מה שחבר בהאחד ימצא בהשני ולכן יכולתי להציע בעזרת שניהם כמעט פירוש שלם לספר ירמיה. הכ"י הראשון (אשר הנני קוראו בהערותי בשם כ"י א) מכיל את הפירוש לסמנים אלו: ה' ב' — ו' מ' ; ח' י"ג — ב'ג ל"ג; ל' מ' — ל"א ל"ז ומי ב' עד הסוף, והכ"י השני (המסומן בהערותי בתור כ"י ב') מכיל: א' א' — כ"א י"ב; כ"ג מ' — מ' י"ט ומ"ט ח' עד הסוף. שני כ"י אלו יבדלו גם הרבה זה מזה בתוכנם כי הראשון מהם יכול לא לבד פירושים קצרים לכתובי המקרא כ"א גם ענינים שונים שהביא מחברם דרך אנכ ושהוכיר בתוכם כן דברים מספריו או מספרי זולתו וכן עניני וכוח עם המחברים אשר יתנגד לדעותיהם וכדומה, בעוד שבכ"י ב' יחסרו כל הענינים האלו. וקרבן אשר כ"י נשחרר פירושו בשתי מהדורות, הקצרה היא המהורה הראשונה והארוכה היא השנית אשר הוסיף בה המחבר אח"כ הענינים הנקובים למעלה. עם זה נוכל לבאר גם חזו"ן אשר נחזה בפירושי בן בלעם והוא כי בפירושו לתורה המכונה בשם, כתאב אלטרניח, יובאו דברים מביאוריו לנביאים וכתובים הנקראים בשם, גבת אלמקראי, ולעומת זה יובאו גם מביאוריו אלו ענינים מכתאב אלטרניח⁽¹⁾ ולכן נוכל לשער כי באר בתחלה רבי יהודה לבקשת אתר מתלמידיו⁽²⁾ בדרך קצרה את ספרי הנביאים והכתובים⁽³⁾ ואח"כ חבר את פירושו לתורה.

⁽¹⁾ את גבת אלמקראי יבוא בן בלעם בפירושו לבמדבר כ"י י"ט, ע"י נייבויער במ"ע לרא"ג ח"ה 288 וזכרם כמחברתו הנ"ל ע"י VIII, והמחבר רופז בזה לפירושו לעמוד ב' ו' (ע"י מה שהביא הרמשי"ש בשם פאונאנסקי בספרו אראבישע ליטריטור דער יודען ע"י 142) וח"ל שם: "על מדרם בכסף צדיק, מענאה אלאבתואע לא אלביע אי אנהם כאנא ישחרן אלטון (אלנונ?) בקליל מן אלטלן ענד אלחאנא. ואלפאק מתל לקנות בכסף דלים ואביון בעבור נעלים ואלקולאן לעמוד אלנבי ואלגן סיחמא ואחר". והא ספרו כתאב אלטרניח הוא מביא בפירושו לנביאים בסקומות אלו: שופטים ג' כ"ה (סדר) פאונאנסקי ע"י 11); מלכים א' י"א ל"ו; מלכים ב' מ"ו כ"ט; ירמיה ח' כ"ב כ"ה ב' ל"א; יחזקאל א' א', כ"א כ"ג; הרשע י"ב י"ג.

⁽²⁾ ע"י הקדמת ר"י בן בלעם אשר סרסם דירנבורג במהדורתו לפירוש ישעיה ע"י 4 והלאה.
⁽³⁾ בהשם מקראי הוכנה מה גם לספרי הנביאים גם לספרי הכתובים, ע"י פולס במחברתו הנ"ל ע"י XXIX. אם פירש ר"י בן בלעם את כל ספרי הכתובים. את זה לא ידענו על כן ואמנם הספרים אשר חיבר עליהם פירוש בלי ספק הם: א) תהלים. מובא ממנו דברים אצל הרמשי"ש ואצל Mathews שם ועוד נמצאו ממנו חלקים בכ"י בפטרסבורג (ע"י הרמשי"ש במ"ס לשפאדח הנ"ל ובחדשים גם ישנים מ"א) ובאוקספורד (ע"י פאונאנסקי Zur jüd.-arab. Litteratur ע"י 64); ב) איוב. מובא בפרשי הרמשי"ש מלל, אצל Mathews שם וחזן ממנו ימצאו לפי דב"ו נייבויער חלקים ממנו בכ"י בהוואטקאן (ע"י רמשי"ש בספרו הנ"ל שם). ואמנם בפירושו לעמוד ח' ו' יאמר הר"י בן בלעם כי בדעתו לפרש ספר זה וז"ל שם: "ומפל בר נשבי אי קליל יסור ומתלה מפלי בשרו דבין וסאפסר פי ספר איוב"; ג) שיר השירים. מזכירו הר"י בן עקנ"ן בהקדמתו לפירושו על ספר זה (ע"י הרמשי"ש באשכנזית אצל שמינשוידער באנציקלופדיא של ערש וגרובר חלק ל"א ע"י 64 ובמקורם הערבי אצל נייבויער במונאסטרישם 1870 ע"י 896 והלאה ואצל פאונאנסקי בספרו האשכנזי על ר"ם הכהן בן קטילה ע"י 60

אמנם אחר זמן מה עבר על מני הביאורים הקצרים לנויך וישת עליהם נוספות שונות ובתוכן גם הוברים המובאים בשם כתאב אלתרנית.

הסדרש לספר ירמיה דומה בתכונתו ומשמרו אל הסידושים שכבר נרמסו עד כי גם מה שם הסֵחֵבֵר תמיד לנגד עיניו את המטרה אשר הוציע בהקדמתו. כי מנמח. רבי יהודה לא היחה לבאר את כל המקרא, כתוב אחר כתוב ומלה אחר מלה, כי אם רק לפרש את הדברים הקשים שנמצאו בו ואת המלים הבלתי מובנות (אלאלסאט) אלמשכלה אלעויצה אלואקעה. פי נצוץ אלמקרא) והוא מפרשם עי מה שמתרנס את המלות בריוק גדול בערבית, עיי מה שמראה את דמותם בשאר הלקי המקרא ועיי מה שמסתייע בסירושי הקדמונים ובשויוי הלשון הארמית והערבית. עם זה הוא משגיח על דרוק המלים ושמוש הלשון ומצרף לזה מה ושם גם סירוש הענין. ביאוריו הם גם סה בתכלית הקצור, משתרעים רק על כתובים מיוחדים של המסר המבואר וכוללים עם זה על הרוב רק סירוש המלים ודרוקם. ביאוריו חזיל ובסירוש התרגום הוא משתמש גם סה במרה מרובה והוא מביא את דברי רזיל במקומות אלו: ד' גי; ה' ח'; ו' א'; ז' ד'; ח' טי; י' א' ה'; כ' ז' טי; כ"א י"ב (אצחאב אלרש); כ"ב כ'; ל' זי; כ"ג; מ' זי; י"ח; מ"ח י"ב ל'ז; מ"ט; ז'; נ' ל'ז ונ"א ל"ח. ואת התרגום הוא מוכיר לכתובים אלו: ד' כ"א; ה' ח'; י' כ"ב י"ד טי; ל' מ'; מ' זי; י"ח; מ"ח ד' מ' י"ב; מ"ט מ' זי י"ט ונ' ל'ז. כן יסתייע בן בלעם סה בהלשון הערבית לא לבר לפרש על ידה מלים שונות כי אם להראות בשתי הלשונות דברים שונים הנוגעים לדרוק הלשון ושמושם (עיי ב' ל"א; ג' גי; ו' ט; י' י"ז; י"א טי; י"ד טי; מ' זי; ה'; כ"ב כ"ג; ל"א כ' ל"א; מ' ד' מ' זי ומ"ח י"ב). ועם זה הוא מביא פעם אחת ב' דוגמאות מהקראן (עיי מ"ט כ"ה) ופעם אחת שיר מאחד משוררי הערבים (עיי ל"א י"ד). מהמחברים העברים אשר השתמש בדבריהם וספריהם הוא קורא בשם את החכמים האלו: רב האי (נ"א ל"ד); אבו זכריא הוא ר' יהודה חיזו (ו' כ"ה; כ"ה כ"ז; ל' י"ח; נ' י"א ונ"א ל"ט), אשר פעם אחת (מ' זי) הוא מכנה גם בשם. כעץ אהל אלדרוקי ר"ל אחד מבעלי הדרוק; אבו אלול"ד הוא ר' יונה בן גנאח (י"ט ד'; כ"א י"ג ונ"א י"א) אשר יציינו פעם אחת (כ"ב מ'ז) גם בשם אחד מן האנשים (קאל קוס); צאחב רסאיל אלרמאק הוא רבי שמואל הנגיד (נ' י"א); אבן גקטילה הוא בן דורו הנכיר ממנו לימים ר' משה הכהן (ח' י"ח) ועוד את אחד מהמתהללים בתבונתם (כעץ סן ידעי אלסחם; י"ז כ"ז). מהמחברים שלא מבני ישראל הוא מזכיר את אריסטו וספר המיוחס אליו והמכונה בשם תאמטיוס (ו' י"ח, ע"ש בהערתי). מהיבוי עצמו יבא

והלאה; ועיי Salfeld, Das Hohelied Salomos bei d. jüdischen Erklärern ע' 80 והלאה וע' 81 והלאה; (ד' רות. מובא בביאור הראב"ע; ה' קהלת. חלקים ממנו ככ"י בספרסבורג (עיי הרמב"ם שם); ו' אסתר. קצת ממנו ככ"י באוקספורד (עיי פאונאנסקי במחברתו הגיל שם); ז' רנאל. מובא אצל הראב"ע (עיי פאונאנסקי בספרי על ר"ם הכהן בן גקטילה ע' 184 ובמחברתו Zur jüd.-arab. Litteratur. במקום המצויין) וחלקים ממנו ימצאו לפי נייבויער ג"כ בהוואסיקאן (עיי רמ"ש שם).

את ספר הפעלים הנגזרים מן השמות (אלאפעאל אלמשחקא מן אלסמא, מין מין) ואת כתאב אלתינ'ה הוא סירושו לתורה (ח' כיב; כיה כיו וני' ל'א). חוץ מזה מצאנו גם סה הרבה סירושים אשר לא נקרא עליהם שם מחוללם ואשר יצויינו על ידי קילי או פסרי, ובהם דברים מחיבורי רב סעריה גאון (ע'י ח' כיב, י' ייג וייב די), מנחם בן סרוק (כ' ל'א; ו' וי; י'א י'ט; י'ז וי; ל' י'ג וני' מין), דונש בן לברט (י'א י'ט ומין י'א), רבי יהודה בן קריש (י'א י'ט וניא ליב) ורבי יצחק בן ישוש (מין מין); וע'י בכל המקומות האלו בהערותי). לכד מזה ימצאו סירושים הרבה אשר יביאם המחבר בשם עצמו ואשר באמת נובעים מכאר כרה לו ר' יונה בן גנאה, אשר ספריו היו תמיד גלויים לפני רבי יהודה בן בלעם ואשר ע'ם הרוב עמד תחת השפעתו. עם זה מכאן גם פה בן בלעם כדרכו דברים קשים נגד מחברים שונים וכפרט נגד ר'ש הנגיד ור'ם בן גפילה.

בהערותי הבאתי רק הדברים היותר נחוצים ובהם הערותי על פי הרוב על המקורות אשר השתמש בהם ר'י בן בלעם במקום שאין מזכירם בשם כיא בסתם (כשם קיל או פסרי, ע'י לעיל), אף הראיתי על המקומות המקבילים בשאר סירושיו ובספרי דקדוק הקטנים אשר לו. ואחרי כי הספרים האלו נדפסו אך קצתם לכן אחשוב שהדוגמאות אשר הבאתי מהם לא תהיינה מכלי תועלת.

באחרונה עלי להודות לידידי הנכבד הרשיא סאונאסקי אשר בכמה דברים היה לי לעזר במלאכתו זאת.

ספר ירמיהו

א

1. אִלָּנֹת סַנִי נְבוֹזָה הָיָה אֲלֵנָבִי מִגִּרְחָהָא נָחוּ אַרְבַּעֵין סָנָה וְחַסְצִילָהָא אֲנָה חֲנַבִּי וְקָד מְצִי מִן מַלְךְ יִאֲשִׁיּוּ הָלֵאָה עֶשְׂרָה סָנָה לְקוּלָה מִן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לִיאֲשִׁיּוּ 5
 בֶּן אֲמֹן מַלְךְ יְהוּדָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה זֶה שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דְבַר יְיָ אֵלַי (כִּיָּה ג') וַיִּכְּרִי מִן מַלְךְ יִאֲשִׁיּוּ תַמַּנִּי עֶשְׂרָה סָנָה לֵאנָה מַלְךְ אַחֲרָי וְהִלְתִּין [סָנָה] וּמַלְךְ יְהוֹיָקִים אַחֲרָי עֶשְׂרָה סָנָה וּמַלְךְ צַרְקִיָּהוּ עִמָּה אַחֲרָי עֶשְׂרָה סָנָה סָלַךְ אַרְבַּעֵין סָנָה וְלֹם אַעְתָּר בַּמַּלְךְ יְהוֹאָחָז¹) וַיִּכְנִיּוּ אֹד כִּאֵן סָחָה אֲשַׁהֲב. 5. בְּטָרַם אַצְרָךְ בְּכַסֵּן יִדְעִיךָ, אֲנִרְמַת יֹא יֹצֵר פִּי אֲלֵצָאֵר פִּאֲשַׁחֲדַת כִּמָּא עִרְץ לֵצָאֵד כִּי אֲצַק מִים (יִשְׁעִיָּה 10 מִד־ג'). 11. מְקַל שֶׁקֶד אֲנִי רֹאֵה, עֲצָא לֹוּ מְהֵל בְּטַנִּים וְשִׁקְדִים (בְּרַאשִׁית מִיג י"א) וְאֲשַׁתֵּק מִן אֲצֵלָה כִּי שֶׁקֶד אֲנִי עַל דְּבִרְיָ²) וְמַעֲנָהּ אֲלֵתֵאכִיד וְאֲלֵמְלֹאֲמֹה³. 13. סִיר נִפְחָה אֲנִי רֹאֵה, קִיר מִגֶּן־הָ⁴) וְהוּ צִפָּה מִן קוּלָה נִפְחָה בְּאֵשׁ פִּתְחָם (יִשְׁעִיָּה נִד־טו'). 17. אֵל תַּחַת מַסְנִיָּהם סֵן אַחֲרָךְ לִפְנֵיהֶם, מִסְתַּקְבֵּל מִן דְּוֹאֵת אֲלֵמְתֵּלִין וְאֲלֵשְׂדָה פִּיהָ לְלַעֲוִץ מִן אֲלֵמְתֵּל אֲלֵסֶאֱקֵשׁ וְמַעֲנָהּ אֲלֵרָךְ וְאֲלֵכֶסֶר וּמִגָּה וּבֹוּ מִשְׁפַּחֹת יַחְתִּנִי (אִיּוֹב 15 לִיא לִיד').

ב

6. בְּאֵרִין לֹא עֲכַר בַּה אִישׁ וְלֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם, אִדָּא כִּאֵן נִזְוֹא אֲנִסְאָן עֲלֵי תַלְךְ אֲלֵבְרִיָּה מִסְתַּנְעַמ אִמֵּי סִאִירָהּ פִּי אֵן יִהְלֹוּהוּ כִּאֵן לֹם יַעֲמִרָהּ אֲלֵאֲדַמִּיּוּן סִאֲקוּלָּה אֲנָה יִרִיד בַּה סְלָאָה עֲלֵי אֵן יַעֲמִרָהּ. 8. וְחַמְשֵׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי, מַעֲנָה לֹם יַעֲתַרְסוּא 20
 בַּחֲקָה סִאֲנָה נִיר נִזְוִו אֲלֵא יַעֲרְסוּא אֲלֵלָה וְהָדָא מְהֵל קוּלָה עֵן בְּנֵי עֲלֵי לֹא יִדְעוּ אַת יְיָ (שְׁמוּאֵל א' ב' י"ב). 9. וְאֵת בְּנֵי כְּנִיעַם אֲרִיב, לֹם יִדְכַר כְּנִיעַם סִאֲקוּלָּה אֲנָה אִדָּא כְּנִיעַם הָאוּלָּאִי סִאֲלֵכְנוּן דֵּאֲלֹוּן פִּי אֲלֵגְמֵלָה וְהָדָא אֲנִסְאָה כִּאֵן לַעֲלֵמָה אֵן כְּנִיעַם וּבְנֵי כְּנִיעַם מִצְרוּן עֲלֵי אֲלֵמְעִאֲצִי נִיר מְקַלְעִין עֵנְהָא. 10. וְרֹאוּ הֵן הִיְתָה כּוֹאֵת, מִן הַרְוֶף

¹ בכ"י אהוזיהו.

² כזה יגור היריב"ב מלה שקד גם בספר התנאים (כ"י בפריש, דף ט"ז א'): שקד האחד מקל שוקד משקדים. ואמנם בספר הפעלים שהם מגזרת השמות (חיי עולם ע' 81) לא יזכר מזה דבר.

³ השורש הזה בא על שם ריב"כ גם בגליון חניך בכ"י בלפסויא: סיר נפוח ענינו סיר חלול. ע"י דעליעש בליטעראטורבלאטס דעם ארענעסס 1844 ע' 411.

אלאסתהאם כקולה הן נובח את תועבת מצרים (שמות ח' כ"ב). 13. כי שמים רעות עשה עמי, אנמא צארת בליהאן מן קבל אן אלאנסאן אדא תרך שיא סלה בר מן אחלאד אר סהם כמא תרכוא טאעחה לו לס יתדווא אלאצנאם אלהא לכאנת בליה ואתרה ואמא אדא עכרוא סנאה מצארת בכירתאן, לחצב להם בארות בארות נשכרים, היה אנמא חכון אנכאב לא אכאר מא נאבע לקולה אשר לא יכלו המים לא תחמל 6 אלמא אלמוציע פיהא לאנהא משקקה מנבתקה פלדך כסרת צפקת, מן תרך מנבע מא ערב ותורך עלי מא הדה צפחה. 15. עריו נצחו מבלי יושב, אנפעאל ואצלה ננצחו והו סי מעני עריך חצינה (ד' ו') אלדי הו מן דואת אלהא וחמסירה אלכלא ברליל קולה מבלי יושב. 19. ולא פחרתי אליך, אסם הו קבל אלאצנאם סחרה עלי ונא שלמה. 20. את צעה ונה, מלל מהר צעה להפחה (ישעיה נ"א י"ד) וקד ססרנאה'. 10 21. סורי הגסן נבריה, מן מעני אלכלאף והו מן אסמא אלפאעלין. 22. כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית, ססר סיה אלנטרון וקיל אלשב והו מן אלנאסולאח², ואמא ברית פהו אסם אצלה אלמשריר לאנה מן דואת אלמללין ותולד אלמאן סיה מן אנל אסתנאע תשריר אלהא ומללה גוית לאנה מן גוז ומענאה אלנאק מלל כבר ידי ישיב לי (תהלים י"ח כ"א). 23. דאי דרכך בניא דעי מה עשית, ישיר אלי מא 16 אחרת אלקום סי אמר כנות מואב, אלא תראה יקול סי חדוד הוא אלמוצע בעבר הירדן בניא מול בית פעור (דברים ד' מ"ו). בכרה קלה משרכת דרכיה, מלל בכרי מדון (ישעיה ס' ו') והו אלכבר מן אלאבל, ומעני משרכת דרכיה תעונ טרקאה והו חקיל ורבמא כאן מן ועד שרוך נעל (בראשית י"ד כ"ג) כונה³. 24. פרא למר מרבר, הו אלפרא אעני חמאר אלוזש ומעני למר אלתעוד והו צפח מלל נבור ושכור ואן 20 כאן בשרק; באות נפשה שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה, אי חסתנשק אלהוא כמעני אנהא מנסרחה לא ירדעהא ען אמאלהא ראדע ולא יזנרהא ען בלונ אראדאתהא זאנר. כל מבקשיה לא ייעסו בחדשה ימצאונה, הדה נציהח וחסן אשארף עלי מאלכתא יקול לה לא תתעב נפסך סי אלמלב וראהא והי סי הדה אלהאל סאן להא נאיה סתבלל אליהא ותקפ סתנאלהא דון תעב ולא משקה. 25. מנעי רגלך מיחה, אסם 26 והו סי קולה ערום ויהף (ישעיה כ"ב ב') צפח. ותאמרי גואש לא כי אהבתי וריס ואתריהם אלך, כמעני כף עני. 26. כבשת גנב כי ימצא, קיל⁴ אנה יריד אול מרה סרק פהו יכוני כויה עפימא וליס היא באלצורוה. 28. כי מספר עריך היו אלהיך יהודה, אול מא מרקוא ען אלטאעה אנמא אצטנעוא ענלין עלי ידי ירבעם חם זארווא תאלתא סי

(1) עיי פירוש ריב"ב לישעיה נ"א י"ד (סחר דירנבורג ע' 121).

(2) עיי אצול 470,8 והלאה שהכתיב שם עוד דעה שלישית. ועיי באכנר Leben u. Werke des Abulwallid ע' 87 ח' 32. ועל דבר הפירוש השני שהוא אותו של רב האי גאון עיי עזר וזכרון לראשונים ח"ד ע' 28.

(3) עיי ספר העלמים הנ"ל ע' שרך (חיי עולם ע' 58; ומשם כסי אהל מועד לריש מאוריבנו ע' 82) רש"י ורד"ק.

(4) בלי ספק הכונה פה www.daat.ac.il קרא ורד"ק.

שמרון בקולה ונת. ענלך: שמרון (הושע ח' ה') הם ששא אלססס וכתר חתי אתלדוא
 פי כל קריא מעבורא הם ואדוא טניאנא ומרוקא ען אלטאעיה ואחלד כל ואחד לנססה
 אלאהא מן דון אללה ינסרד בה ויעברה כקול יחוקאל והנה כל כחנית דמש ובהסה
 שקץ וכל גלולי בית ישראל מחקה על הקיר (יחוקאל ח' י') ופי אנסראד כל ואחד
 כמא אכתארה קאל איש כחררי משכיתו (שם ח' יב) והיה נאיה לים וראה נהאיה
 6 פי אעטס מעציה חכון. 31. הדור אחס ראו דבר יי, אלהא ללנדא וראו מכאן שמעו.
 ודו מלל וכל העס ראים את הקולת (שמות כ' יח). המדבר הייתי לישראל אם ארין
 מאסליה, קד זכרת' אן אלעבראניין יעטמן אלאשיא כאצאפתהא אלי אסס מן אסמא
 אללה מלל ותחי לחררת אלהים (שמואל א' יד ט"ו) איש שלהבתיה (שיר השירים ח' ו')
 10 והיא מנהא ואלמעני אנהא בריא לא יתרי סיהא לאנהא עדימא אלסמאת סליכא
 אלעלאמאת נאנהא טלמא וחקול אלערב פי היא אלמעני סלאה נשטא אי עמיא לא
 רליל סיהא ולא הדאיה והיא פי צפה בריה אלחנאו אלא תרי אלי קול אללה המוליכך
 במדבר הגדל והגורא (דברים ח' ט"ו). מדוע אמרו עמי דרגו, קיל אנה במעני ידרגו.
 32. ועמי שכחני ימים אין מספר, לים היא תחקיק אף לא יזרד רלך אעני אנה לא
 יכון ומאן דון נהאיה ודון אן יחצרה אלעדד ואנמא אראד ומאנא טוילא סאכרגה
 15 בהיא אלספ. 34. לא במחחרת מצאתים כי על כל אלה, מקאבלא ואחד אלסמנת
 לסא אחצל בצמיר אלספעול שאבה לספ אלואצף ען נססה ולו אנפעל היא אלצמיר
 לכאן מצאת אותם, ומעני כי על כל אלה אשארה אלי מסקהא יעני אן במלל ראיך
 פי אלססס קתלתהם לא בחק ולא בואנכ סנה. 36. מה תולי מאד לשנות את דרכך,
 20 אלסאכן אללין אלדי בין אלחא ואלואי הו סא אלפעל והו אלף אול ואלמעני למא
 דא תדחבן אלי הניר רסימך אי אנך תבתדלין פי אחתאד אלסמס ומעבוראתהם
 שרהא וקלה קנוע.

ג

1. ושוב אלי נאם יי, מצרר מכאן אלסמר ומאן דלך אנה למא כאן אלסמר
 25: אסס אלפעל נאו אן ניכ ען אלספעאל כלהא. 2. בנותיך ובועתך, אליא סורה לאן
 אלואו וחלחא המא אדראלחאן למעני אלסמיה. 3. וימנעו רבנים ומלוקש לא היה,
 אדראד ובדלך אלרכאב פי לסאן אלערב אלסמר אלדק. 5. הנה דברתי ותעשי

(1) בפרושו לשיא י"ד ט"ו: ותחי לחררת אלהים, היא עלי סכיל אלחעפסם ללפוע
 עלי עארה אלעבראניין פי אצאפה סא ידחבן אלי תעמיטת אלי אסס אללה מלל מאסליה
 ושלחכתי. ועיני אעול 64,17 והלאת. שרשי הדריק שי אפל ומירושה פירוש רבי משה בן
 ששה (מהר"ד), ריית ירושלמי לשיא י"ד ט"ו (מהר"ד האארברוקער ע' 17) ליונה ג' ג'
 (מהר"ד קאקאוואז ע' 111) ולשהיש ח' ו' (במחברתו של עפנשטיין, Aus d. Kohelet-
 Commentar d. Tanchum Jeruschalmi) ועוד דברי מאונאסקי במחברתו Tanboum
 Jerouschalmi et son Comm. sur le livre de Jonas ע' 8.
 (2) הכונה פה בלי ספק אל מנחם בן סרוק, עיי סחברתו ע' 162 ורשי-סח: מנחם
 פירש, רדגו לשון יודית,

הרעות ותובל, יריר ותובלי מאסכם עלאמנא אלחאנא בכולה ותבוא עד שנוחך (יחזקאל כ"ב ד') זהו יריר ותבואי. 6. ותוני שם; אליא מירדא לאנה אנבאר ען ואחד אלמנה [אלנאיב] והו מלל ותלך ותון גם היא. 9. והיה סקל זנותה, אסם מן ידואת אלמלחין סי מעני ונקלתי עוד מואת (שמואל ב' ד' כ"ב) אי אהון מא סי ססקהא אן צנעת כית וכית¹). ותנאף את האבן ואת העץ, הו אלחנחראף אלי עבאדא אלצנאם מן אלעור⁶ ואלחנארא. 10. בגורה אחותה יהודה, חקה אן יכון בגורה בשוא החת אלבא מלל קרובה רחוקה. 15. ורעו אתכם דעה והשכיל, חרף מנה בא אלמסתעאנה ואלונה בדעה. 23. אכן לשקר מנבעות המון הרים, מענאה באמלא מא תוכלתם עלי עלו אלנבאל ושמן אליסאע סי אלחחצן אנמא גיאחכם באללה העאלי. 24. והבשת אכלה את יניע אנוחניו, כנאיף ען אלצגם והו סי מא ארי אלממל אלדי אליה יאול עבאדה. 10

ד

1. אם תשוב ישראל נאם יי אלי תשוב, הדיא אלחאני מן מעני אלמסתקראר משתק מן בשובה ונחת (ישעיה ל' ט"ז) ואלדליל עלי דלך קולה אבר פסקו ולא תנוד אי תקר²) סי בלדך ולא תגלו ענה. 3. נירו לכם ניר, אחרתוא לכם חרוא ומנה קאל. אלאלון נרה או הובריה (ערבין ט' א')³). 5. קראו מלאו ואמרו, 15. אמר מן פעל תקיל כסף מן תשריר, כאן ילוסה מלל ובקשו ברחובותיה (ה' א'). 6. העינו אל העמנו, צונוא אנפסכם ופרוא ולא תלבואו. 7. עלה אריה מסבכו מן עריסתה והו אלעריש אלדי יאוי אליה משתק מן נאחו. בסכך (בראשית כ"ב י"ג). 11. רוח צח שמים במדבר, רוח צאמיה תרב סי אלמנא עצמא לא הצלח לא לדרי ולא לחניף. 16. נצרים באים מארץ המדק, קיל אנה מלחצר מן נכוכנצרים⁴) 20. ומא ארי דלך אנמא הם חראם מלאומן מהאצרון. 19. מעי מעי אוחילה קירות לבי תוסה לי לבי, מענאה אנה רנא אחשאה אן יסכן אלי צחתהא פאדאהא מע קלבה האיניף לא חסתר מן אלחונע קאל וחק לי דלך מן אנל כי קול שופר שמעתי. 24. וכל הנבעות התקלקלו, תקלקלת אי אצמרבת. 29. ובנפים עלו, תרגום כסלעים. ואין יושב בהן איש, צם אלי אלמדינה דמתיקתא וחמל עלי אלזביע בהן. 30. ואת שרוד מא 25. תעשי, יריר שרודה או יכון סי חאל אלשרוד. כי תקרעי בסוך עיניך, קאל דלך עלי

¹) וזכה גם בסי התגנים דף י"ד ע"א: קל . . . השני סקל זנותה הוא שם מפעלי הכפל מענין קלים היו רדמינו וכמו ויהי הנקל לכתו. ועי' עוד Opusculum מהר"ד דירינבורג ע' 194, שרשי הרדק' ש' קלל ופירושו וכן פי ר"ם בן ששת. גם לפי הגנת התרגום והמסרה קל הוא פה שלשון הקלה אמנם רד"ל הבינוהו במשמעת קול ותוציאו ספח האיפור קול באשה ערות, עי' ירושלמי הלח סיב היא (ואולם כבבלי ברכות ב"ד א' סמכו את האיפור הזה על הכתוב בשחיש ב' י"ד). — ²) בכ"י לא חקר.

³) וזכה גם מלה במלה בסי התגנים דף ט' ע"ב; נירו לכם ניר חרושה ואמרו הקדמונים ד"ל שרה נורה.

⁴) עי' למע 278, אגול 449,81, רדק ור"ם בן ששת. גם בכ"י ר' מנחם בר' שמעון מושושקיריש חפי' הוה ר' הוה (ע' Barol במקברתו על ר"מ זה ע' 41 = מונאטסטריטש 1907 ע' 472).

סביל אלהתנין לבתרה כלהא כאנאה קד נרקת עיניהא באלמיל אלדי תכחל בה
וכתירא מא יכני בהיא אללפ ען אמור עלי סביל אלהתנין קאלוא סי אלהתנין מן
אלכלאם קרעו ולא דמו (תהלים ליה סיו) וקיל סי אלכנא מין גיר. עדל ולא אנצאף
וקרע לו. חלוני (כיב ייד) ופי שק אלעצא כי קרע ישראל (מלכים ב' י"ז כ"א).
31. קול בת ציון תחיס, תחסזה אי תסתנשק אלהא אסתראחה אליה ממא אצאכהא
מן הרה אלאוצאב.

ה

1. שוטטו בחוצות ירושלים, אחר מן אלהקיל ומענאה אלחפוף מלל משום
בארץ (איוב א' ו'). אם תמצאו איש אם יש עשה משפט מכש אכונה, גיר נאיו
10 אלא יכון סיה ואחר כהרה אלעצא אנמא יעני מן יאמר באלמערוף ויגיה ען אלמנכר
פאהרא ועלאניה²). אלא תרי אן סי חין פחתת קד קחל סיהא צאלתון ואבראר כתירון
כקולה נתנו את נבלת עבדיך מאכל. לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ (תהלים
ע"ט ב') וקאל סי יחוקאל והחיות הו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים (יחוקאל
ט' ד') והיא תכת. 3. הכיתה אתם ולא חלו, למ יסועוא סעל מאץ נפיה. 6. נמר
15 שקד, מלאום לא יוול. 7. אי לואת אסלה לך, מן אלמקלוב ואלתקריר לאי זאת אי
לאי הרה אצפח לך³). וביח וונה יתנודרו, יתמעון ויעסכרון ומללה חגנרדי בת גרוד
(מיכה ד' י"ד). 8. סוסים מיונים משכים היו, אנמא יסר מיונים חסב אלמעני סיקאל
שרה. אד לא אשתקאק לה סימא בין אדינא מן אלמקרא והו מפעול תקיל על
ונה מיסדים על אדני מו (שיר השירים ה' סיו), ואמא משכים היו סקאל סיה אלהתנום
20 אחרין הו ומענאה אלהיא ומנה קאל אלאולון גמל האוחר (בכא בתרא צ"ג א.) אי
אלהאי סי טלב אלצראב ואמא נחזה ואחסן מא קיל סיה אנה מלל מרבים העם
(שמות ל"ו ה') ואליא ואלמים ללמע⁴). איש אל אשת רעהו יצהלו, למא שבהם
באלציל געל מעלהם מן פעל אלציל והו אלצהיל אלדי יכון מנאה ענר אלהתתיאג
אלי אלצראב ונסי בלך נסח והנאניה. 10 עלו כשרותיה ושחת, ירד אלמסואר

¹ בפירושו לתכונת האחרון יאמר הריב"ב: כי קרע ישראל מעל בית דוד, אסתערהא
פי כלע אלמאעה ותקול אלעריב פי מללה שק אלענא עלי סביל אלאסתערהא אימא וקר אסתערי
היא אללפ אימא ענרנא ללגארהא פי אלכלאם באלהגר קאל קרעו ולא דמו ופי מן אראד
וצפה באלהנאנח כי תקרע בפרך עיניך. ועייע אצול 649,12 והלאה.

² אל חסוקם הות ירמח הריב"ב גם בפירושו ליחוקאל כ"ב ל': ואבקש בהם איש גר
גרה אלקול סיה כאלקול פי אלדי גא בה ירמיהו שוטטו בחוצות ירושלים וירד מן יאמר באלמערוף
ויגיה ען אלמנכר פאהרא ועלאניה.

³ וכות גם בס' אותיות הענינים (תחוקר א' 205): אי לואת אסלה לך והוא מן
החסוכים לאי זאת אסלה לך. ועי' למע 388 ושרשי הר"ק ש' א.

⁴ גם דעת הר"י בן גנאה נוטה לפירוש זה אף כי איננו מסכים לו בברור, עי'
אצול 722,8 והלאה.

ואשתקאקה מן חסמיתהם ללסואר לזורה שירין ושכבין) ומנה קיל אדלג שור (שמואל ב' כ"ב ל'). והוא מעתל אלעין ואמא בשרותיה סלא שך סיה אנה מעתל אללם. הסירו נשיותיה, יריד אלנאנאן אלמנשרה והוא מנאו סי אלנסל ואלדריה, 13. והדרב אין בהם, אסם ומלה הלא את הקטר (מיד כ"א) לי נקס ושלם (דברים ל"ב ל"ה), 16. אשפתו כקבר סתות, כנאנה אלמהאם ואנמא מלהא באלקבר לאן אלמות 5 במא תחצמנה חאצר, 17. ירשש ערי מבצריך, מסתקבל מן אלחקיל אלמודי אללאם ומענאה אלסקר ורבמא כאן לתצעיסה מעני לאנה כאן סי מראד כתירה חסב אלמעהור², 22. ויתגעשו ולא יוכלו, תצטרב ותהתו, 26. ישור כשך יקושים, ידור ענר הדו אלאוהאק אי עלי אן אלאוהאק קד תהרו עלי אלציר סהם לא יהרון ען אלאי ומתל ישור סי מענאה ישר על אנשים (איוב ל"ג כ"ו), ואלכאף סי כשך טרף זמאן מלהא 10 סי כאשר היתה באמנה אתו (אסתר ב' כ'), ושך מצדר מן וחמת המלך שככה (שם ו' י'). 27. ככלוב סלא עוף, אניה טל אלקסין ורבמא כאן טל אלסכב או סלה סי קולה והנה בלוב קין (עמוס ה' א')³. על כן גדלו ועשירו, גיר סתעד וקד נא מתעריא סי ברכת יי היא תעשיר (משלי י' כ"ב), 28. שמתנו עשחו, סמנאו וצטאו ומנה מעיו עשח שן (שיר השירים ה' יד) צמא אלעאנ, 30. שמה ושעורה, נר 16 ומנה קיל כחאנים השערים (כ"ט י"ו) יריד סאסרה, 31. והכהנים ידורו על יריהם, יריד ידורו שחר על יריהם ואנמא ארנה בלספ אלאשתיאר אלוהאקע עלי אלעסל סי קולה רדה הרבש (שופטים י"ד ט') לחסן סוקע ארשי ולדיתהא ענר אלקאבלין להא⁴.

1. ועל בית הכרם שאו משאת, ימכן אן יכון מן מעני אלחרק יחצמם עלי 20 אשעאל אלמשאעל ללאנדאר שבה מא קאל אלואלון מאין היו משיאין משוואת (ראש השנה ב' ה'). 6. ושפנו על ירושלם סללה, ססר סיה אלמנגניקאח⁵, 7. כהקיר בור מימיה, לנה סי באר והי הנא ביד נאנעה מלה באר וקל מא יקע בור באלואו עלי ביד נאנעה, 8. מן תקע נמשי מסך, מענאה אלקלי ואלכנץ וימכן אן יכון אצלה יקע מלה וחרר עיני דמעה (י"ג י"ו) וימכן אן יכון מן דואת אלמתלין לאנה סי מעני 25

¹ בכ"ו א' ושכבין, והנוסחא הזאת, תמצא גם בדפוסי תרגום אנקלוס לשמות ל"ה כ"ב וכמדבר ל"א ג' וכוז גם הנוסחא כסחר ברלינג, אבל עיי' אוהב גר לרשודל סתדורא ב' ע' 71 וספר המלים, לתרגומים מאת ר"י לוי ע' 465.

² נוסחת הכ"ו כפי הנראה נשתבשה פה ואולי צ"ל סראר או טראת, בטקום מראד, וכי אמנם הכפלת אותיות הפעל תורה גם על הכפלת הפעולה כזה, יאמר הריב"ב גם בפירושו לחושב' ב' ד' ונאפויה, מצאעף זנתה מעלולי ורבמא כאן, סכאב הוא אלחצעיף כתירה אלמטר סנה ותכרה סאסר הוא אלמעני סי אלפעל.

³ כמו כן יאמר הריב"ב בספר החגנים (בכ"י דף ד ע"א): כלוב, ענינו כלי כמו ספגר לעף.

⁴ עיי' בפירוש הריב"ב לשופטים י"ד ט' (סחר' סאונאנסקי, ע' 20), ואדמה שגם שם הגירסא הנכונה היא 'רשי' (ספסר רבים מן רשוח).

⁵ עיי' סתברת סנחם ע' 126: מיני כלי קרב הם.

כאשר נקעה נפשי (יחוקאל כיג י"ח) אלוי הו עלי זנא ורחבה ננסכה (שם מא ו').
 9. כבוצר על סלסלוח, הי אלענאקידאת אלצנאר אלכאקיה סי אלכרם אלתו חסמיהא
 אלערב אלצנאץ באלמא. 14. על נקלה, אסם נא באלנון. 15. הובישו כי הועבה
 עשו, סקטת מנה הא אלחססהאם לקולה גם בוש לא יבושו. 26. והחפשי באשר,
 5. אלתרנג ומתלה ולם יאת סי ניר אלתראב ואלרמאר קיל סי אלתראב בבית לעסרה
 עפר החסלשתי (מיכה א' י') וקר אס[קט ד]כר אלתראב או אלרמאר מן קולה
 והח[סלש]שו אדירי הצנן (כיה ליד). 27. בחון נחתך [בעמי מב]צר, אסם אלחצן'
 ומתלה סי לנא האניה עסל ובהן (ישעיה ל"ב יד) ונמע בחון הקימו בחונו (שם כ"ג יג)
 ואנמא נא כהדא אללפט לישבק עליה וכחנת את דרכם והו סי אלצנאחא מתל ועקרון
 10. תעקר (צפניה ב' ד') והכרתו את כרתים (יחוקאל כ"ה ט"ז). 28. כלם סרי סוררים,
 אלונה סרים וסוררים והו סי מעני ואחד והו אלכלאף. 29. נחר ססוח מאשחם עפרת,
 נכר אלמנפאך והו זק אלכור וססוח מתל מבוע (קהלת י"ב ו') ואלנון סי נחר אצליה
 מתל מנחיריו יצא עשן (איוב מא י"ב) מן נשמע נחרת ססויו (ח' ט"ז). וזהו סיה
 אבו זכריא וועס אן אלנון ללאנפאעל ונעלה מן מעני אלחרארה² והדא נמא אנמא
 15. זצף אנתהאר אלסבאך בנפך אלכור עלי אלנוד אלדי דאם חלציה ולם יצף מע דלך
 בקולה ורעים לא נתקו לאן לו כאן נחר מן אלחרארה לאחתרק אלוך והדא בין.

7

4. היכל יי היכל יי, תלאה טראת חסב מא כאן סי אלהיכל תלאה
 אקסאם אולם והיכל ורביה, וכאנוא יתקון באנהם יחצננון סי אלבית ען אלעדו סאעלמהם
 20. אנה סיצענ בה כמא צנע בשילו קבלה וזין מן אלסראין ארבעא והי עמד אלמאעא
 וקרם מנהא בית אלעדל ואלאנצאף ותני בתוך אלנצב ואלפלם ותלה באלכף ען
 ארמא ואכר עבארה אלאנצנאם לאנהא בינהם ובין אללה והו חק לה אן שא והבה
 ואן שא אכר בחקה סיה, ואמא חקוק אלנאם סלא יסע הבתהא ולא יחסן חרכהא
 וכדא יקול אלאלון עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את
 26. חברו (יומא ש' ט'). 18. לעשות כונים למלכת השמים, ורי אלמואיד אלמהיא² לאסתנואל
 רוחאניה אלכואכב עלי ועם מנתחלי הדה אלצנאעא, וקר ראת צפה אלצנאעא סי
 מצחף מנסוב אלי ארסמאפאליס וסמי תמאססיוס וסיה צורה אלמואיד אלסבע ללנום
 אלסירארה², ואצלה מן יכון אדם ברשע (משלי י"ב ג'). 19. האתי הם סמעסים נאם
 יי הלא אחם, אליס אנפסהם וניצון מתל ויראו שטרי בני ישראל אחם ברע (שמות

(1) בכ"י אלחסן.

(2) ע"י חיוב מהרי יאסטרואו ע' 246, אצול 426,29 ותלאה..

(3) ע"ד הספר הזה המיוחס לארסטו ע"י דברי הרמ"ש בספרו Arab. Uebersetzungen aus d. Griechischen ע' 88 ח' 368. גם סאוונאסקי במחברתו Zur jüd.-arab. Litteratur ע' 64 ע"ן את דברי היריב סה.

ה' י"ט) ואיצא וירעו הרעים אותם (יחזקאל ל"ד ח'). 21. עלותיכם סמו על זבחיכם, אמר אלמאצי מן ספה ספתי ומנה לספות עוד על חרון אפי יי' (במדבר ל"ב י"ד). 29. גוי נורך והשליכי, אסתעארה ללשער כאנה אכליל אלארס.

ח

4. אם ישוב ולא ישוב, הל ירגע אמרי פיהם ולא ינפד היא ניר כאן, וישוב 5 אלוי סי מעני אלנפוד משחק מן קולה כלה שב במרצותם אי נפד סי חצארהם. 5. משכה נצחה, עתואן אכר דאים. 7. ותור וסיס וענור, אלשפאנין ואלמנוגיף ואלכראני. 8. אכן הגה לשקר עשה עט שקר ספרים, שקר אלתאני מויד יקול להם אנכם חרעון אלעלם ואלחכמה ולא תעמלון כמזנבאתהא פאדן באטלא מא פהמתם וציאעא מא חאלבתם. 13. אסף אסיסם נאם יי', אלמצרד מן גיר ציגף אלפעל לאן 10 אלפעל חקול ואלמצרד זפף וחתנאועה אקואל מנהא אן חבון אלאף מירדף מלהא פי ארוש ירושנו (ישעיה כ"ח כ"ח) ויבקי סוף וחו מצרד זפף לכנה מעהל אלעין מהל אסיסם ומנהא אן חבון אלאף אצליף ויכון מן מעני אסיסם ומן גיר לגחה אעני אנה מן קולה ולא יהיו עוד אכוס רעב (יחזקאל ל"ד כ"ט) ומנהא אן יכון מן מעני ואסף איש טהור (במדבר י"ט ט') ויכון אלמעני למע אקמעהם וישחק אסיסם מן אסף 15 אדם ובהמה (צפניה א' ג').¹ ואחן להם יעכרום, יריד חקים ומצות. 16. מין נשמע נהרת סוסין, נזיר אלזיל כמא קלנא פי נהר מפוח והיא עלי סביל אלתגאי² מהל ערים גדלה ובצורת בשמים (דברים א' כ"ח) לאן אלמסאפה אבער מן דלך וקד אסתעמלה אלאואיל מהל דלך פי קולהם אם לא ראיתי נחש כקורת בית הכר (נדרים ג' ב'). מקול מצהלות אבירי, מן צהיל עחאקה. 17. ונשכו אתכם נאם יי', למא 20 שבההם באלחיאת זעל פעלהם מן מוצע פעלהא אלדי הו אללסע וכמא קיל פי נחו היא עתה ילחנו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור (במדבר כ"ב ד') למא כאן מאלה אן יקול כלחך השור ארזו פעלהם בהיא אללסע. 18. סבלגייתי עלי יגון עלי לבי דין, מענאה אלתאירד ואלאצמבאר ואלונה כאן אן יכון סבלגי פיורת פיה אלתא ואליא כמא זירת אלתא משתחורים קרמה (יחזקאל ח' ט"ו) וכמא זאראת תא וזאוא 26 סי בעוהך צמתחוני (תהלים ס"ח י"ו) אלדי ונהא אן יכון צמתחוני, וקד קיל אנה מרכב מן סבלגי ומבלגי כאנה ינארד אלגסא ואלארגאל³) והו נאיז פיה. ואלדי הו מצחק ולכנה

¹ הדעה הראשונה והשלישית המצא אצל חיות ש' סוף (מהר"י יאספראו ע 108), אשר אמנם מביא את הראשונה בשם יש אומרים (וקאל קום). והפירוש השני הוא של ר"י בן גנאת. עיי אצול 61,88 תהלאה. ועיי עוד רד"ק בפירושו מה ובשיריו ש' אסף וש' סוף. סי ר"ם בן ששת וס' ר' מנחם ב"ר שמעון מפושקוירט (אצל Ant. Levy, Die Exegese bei den französischen Israeliten etc. ע' 24, ועיי גם פאונאנסקי בתרעווי חזרפתית חלק ג' ע' 304 ה' 1) ש' צבריו מסכומים ברובם עם אותם של ריב"ב מה.

² עיי מלה הגאוי שענינה לשון הבאי והפרוה עיי הקדמתי לפירוש ר"ש בן חמני על מקץ ויגש ויחי שהחיל עיי X דוברו פאונאנסקי במ"ע צפ"ה ח"ג ע' 98 ותהלאה.

³ עיי אצול 94,28 ותהלאה. מאניס להראב"ע מהר"י היינדיתיס דף כ' עייא צחות להגיל

צ'רך באלכא פוה קול אבן נקטילה אלדי ועם אנה אסם ואלמים במעני מה אלדי
 ללסואל כנאה יקול מא באל הדיא אלאצטבאר וען מלל הדיא יקאל גאן מארנז חרמא
 לאן הדיא אלבניה סי אלסמא גיר מוגורד ענדנא יאצלא, ואמא אדנאם מה אלדי
 ללסואל סקליל אלאסתעמאל ומא אחסבה גא סי [אלכתאבן] סי מלכמ תרכאו עמי
 5 (ישעיה ג' טו). מוה בירך (שמות ד' ב') ולא בר מן אלשרד ללאנדנאם וצארת
 אלכלסתאן ואחרד, וענית בקולי אן אלאדנאם סי הדיא אלהא קליל סי אלכט ואמא
 סי אללפט סכרד לכן ינו משרדא ורנול הדיא אלמאוק זמא לא סימא אנה לס
 יוחר סי אלמעני אחרא. ותרנמא אלמסוק עלי מא קלנא הו הכרא יא מייירי ומצטברי
 עלי גומי אן קלבי דוי אי וע, ורוי צמא מלל טוב וסלח (תהלים טו ה'). 22. הצוי
 10 אין בגלעד, אסתמאן סי הדיא אללפטמה אנה אלחריאק¹ ולים כדלך לאן צרי אסם
 עקאר ואחרד ואלחריאק סוממע מן עקאקיר כתרדא זקד קיל אנה אלבלסאן ותרנומה
 קמף והקמף ענד בעצתם צמנ שור מערוף יורכל סי עקאקיר אלקשרת זקד עסר עלינא
 תחרידה לכתרדא אלאכתלאף סיח זקד דכרת סיח כלאמא סי כתאב אלחרגיה².

מ

2. יודרונו את לשונם קשתם שקר, מספך מן יודינו עלי ונה יקריבו סי מעני 15
 תוחר אלקום ולסימה דרך קשתו כאויב (איכה ב' ד) אי אן אלמנתהם כאלסאהם
 תקול באלוור ואלכאמל. 4. העוה נלאו, מלל חאנים הלאח (יחזקאל כיד י"ב) אי
 אענווא אלנור במעני אנהם ארבווא עלי כל ונה מן אלענת ואלנור ואלעוג. 7. חן
 שחוש, קיל סיח סעקול ורו ענדי צמא מאעלה ויכתב שוחט עלי כניה אלמאעל יריר
 20 סהם קאתל³. 14. הנני מאכילם את העם הזה, אצמאר קבל אלדכר לאן אלמים סי

פתי ליפסאן דף סימא אי וסימא אי ופירושו לתהלים פיה יז. סי זכרון לר"י קסתי ע' 40, מכלול
 לרדק מהרד"ק ריטשענבערג דף ס"ד ע"ב ופירושו פה ועוד פ' ר"מ בן ששת, ופירוש הריב"ב
 לכתוב זה פרסם כבר בשלמותו פאונאסקי בספרו האשכנזי על ר"מ הכתן בן נקטילה ע' 149.
¹ כזה יתרגמו גם הגאונים רב סעדיה לבראשית ל"ז כ"ה ומ"ג י"א (מהר"ד דירנבורג
 ע' 58 וע' 68) ורב שמואל בן חפני לבראשית ט"ג י"א (מהרורתי ע' 56), וגם יצמא הכאור
 הזה בהערות לאצול ע' 620 ה' 14 (ובס' השרשים מהר"ד באכער ע' 487). והפירוש בלסם הוא
 לדלל ע"י כתיחתו ו' א ובראשית רבה פרשה צ"א כסופה.

² כפי הנראה באר הריב"ב בפירושו לתורה הנקרא בשם כתאב אלחרגיה (ר"ל ספר
 ההכרעה) כל סמטני הקסרת כפי שנפרשו בתלמוד, וכא אלינו קצת מבאורו זו בנוסחא משוכשת
 על למאד ונדפס בבית נבות ההלכות לר"ם הורוויץ ח"ב ע' 64. ועיי' דברי הרמשי"ש
 במונאטסשריפט 1886 ע' 287 ובספרו Arab. Litteratur d. Juden ע' 141 (ומה שהוסיף
 ע"ז פאונאסקי במהדורו Zur jüd.-arab. Litteratur ע' 64).

³ כהפירוש הראשון אשר נזכר בכלי שם מפרשו ואשר על פיו שוחט הוא ביטני פעול
 והוראתו היא נקי מלובן ירמו הריב"ב בני ספק אל החרגום (עיי' גם אצול 718,80) ובדבר
 הפירוש השני אשר מחוללו הוא הריב"ב בעצמו ואשר על פיו סלח שחוט היא פועלת עיי' ר"י
 בן ברון מהר"ד קאקאוואו ע' 18, פירוש הרד"ק ושרשו ש' שחט בשם אביו הר"י ופירוש
 ר"ם בן ששת.

מאנוסם ללמפעולין. 24. על כל מול בערלה, עלי כל מכתון וזי קלסא, מול מפעול ואחר כי מולים היו (יהושע ה' ה') מלל היתה שומה (שמואל ב' י"ג ל"ב) לומה בשמלה (שמואל א' כ"א י'), ואלכא סי בערלה מכון אלאו מלל בכל באי שער עירו (בראשית כ"ג י"ח) אי וכל די קלסא, אמא אלמעדיד עלי אלמכתונין סהם יהורה אלמכתורון מע ערף אלמסם. 25. ועל כל קצוצי סאה, בעירי אלווייה אי אלמנתוחון 6 אלנאיון אלמאכנון סי אלברארי.

4. יחוקום ולא יסיק, סלא ינחל ומנה קיל וסיק ברבים (נחום כ' י"א). 5. בחמר מקשה המה, אי כאלנכל אסתוי אי אנהא מצמחה מסחקימה כאלנכל. 9. כסף מרקע מחרשיש יוכא, מסרוד מרקק והו מפעול ומנה קיל רקעי סחים (במדרב י"ז ג'). 10.
11. כרנא חמטרון להום, אנמא תרנמה ליקאל בדלך לאהל הדה אללנה ומענאה תעניו אצנאמסה אי אן אלאהה לס חללק אלממא ואלארין סמא להא אלא אלחלף, ורבמא כאן יאכדו מארעא עלי סכיל ארעא. 14. כי שקר נמכו ולא רוח כם, באמל מא סכך אד לס יחל סיה רוח, וללוחי עארה מתי יכר. שיא מן תהנין אלמעבוראת עאד אלי יכר אללה באוצמסה אללאהיה אללאיקה בה מן אלחורוד ואלמגנר 15.
- ואפרודה באלכלק כמא הו מכתור סי הדה אלקצה וסי אכתר אלנצוץ עלי הדה אלצמא. 17. אססי מארץ כנעתך, צמי אכתר מן אלארין אנמאמך וצעתך. יא ואלסא סי מוצע אלממתנאע במעני אנמסי אלי אלארין אד לס יגר עליך אלחחזן סי אלקלאע, אשתק כנעתך מן ותכנע מואב (שופטים ג' ל') ואלכנוע ענר אלערב אלצצוע. 18.
18. והצרתי להם למען יצאנו, קיל אנה מוצול באלמסוק אלדי יליה אעני אוי לי 20 על שברי¹). 25. כי אכלו את יעקב ואכלהו, אפנה חם אפנה כרה תאכירא.

יא

5. קולה אמן יי ראנע עלי ארוו האיש ואן בער ומן הדי כחיר סי אלעבראוי אעני מא חמל עלי אלאקצי ואלאבער לא עלי אלאקרב ואלאדני מלל ואם שלש אלה (שמות כ"א י"א) אלדי לים הו ראנע עלי שארה כסוחה וענתה אלאקרב כל עלי 25 תווינה הו בהא או אבנה או סדאיהא אבוהא או בעין אקראבהא²) והו קולה אשר לא יעדה והסדה, ואם לבנו ייעדנה (שם ח' ט') ואליעידה הגא הו אלחוניג עלי מא נקל אלנולין זיל (קידושין י"ח ע"ב) וקדמוהא עלי מצות סדיה אי אן משתריהא

(1) הכונה פה אל הרמ"ג אשר כפי הנודע פירש "מסוקים כמקרא דביקים במסוקים שלמניהם נגד בעלי המעשים. עיי דוקעם Beiträge etc. ח"ב ע' 85 והלאה וכאבער AIE als Grammatiker ע' 39, וכדבר כתובנו עיי עוד צחות דף ע"ד א' והרד"ק אשר יביא את הפירוש הזה בשם אביו.

(2) עיי מביחלת דרבי ישמעאל מחר' איש שלום דף ע"ט א' ומביחלת דרשב"י מחר' האמסאן ע' 124 (ובהמביחלת דרשב"י השתמש גם הר"י בן גנאה בלמע' 846).

אן אראר הוויגהא מלה ד'לך וליס לואחד אן ימאנעהא לא כפדא ו'לא בנירה. 15. כ' רעתיני אן העלוי, מסר מ'ה מן אנל שר'ך קדמא העלוי'ן ואלעלו מ'י לסאן אלערב: נשיא' תאכ'ד אלמריי'ן ענד אלמ'ות', וגר'ן ה'רא אלמסוק עלי חקיקה' לא יוקף עליה: סאעלמה. 19. ואני ככבש אלוק', יריד ע'שים ככיר ומן קאל אנה מ'תל אלופנו מסכלים: 5 (תהלים קמ"ד י"ד) סינסקה בלא וואו לא יבאלי באפראד אלפעל אלד'י הו יוכל ויקול אנה מ'תל שמש ירח עטר ובלה (חבקוק ג' י"א²). נשחיתח ע'ן בלחמו, יריד כפריו והו מ'י אלמסתעארה' קריב מן קולה מאשר שמנה לחמו (בראשית מ"ט ב') אלד'י יקרב אן יריד בה ארצו ולד'לך אנה אלצפ'ה סקאל שטנה.

יב

10. 1. צדיק אתה יי בני אריב אליך, מעני כי הנא מן אן סיקול אנת אעדל מן: אן אמאצמך או אחת' עליך. 2. קיוב אתה בסיחם ורחוק מכליותיהם, יריד מ'י אלמסב: בה באטלא ועכתא. 3. התקס כצאן לשבחה, אקלעהם וצלה הגתקס מ'תל הפילס. 4. וקיל³) אן קולה עד מתי האבל האר'ץ גואב קולה מדוע דרך רשעים צלחה וה'רא גיר סאני לאנה למ יסאל אלמסאל'ה והו ינחפ'ר⁴) גואבהא ואמא כאן כלאם מן צאק: 16 צדרה כמא עאינה. מנהם מן אלחמלט ודואם חאל אלסלאמ'ה וסא כאן ינכני ד'לך ענדה ואלד'י בידה אלכל ימלי למן שא עלי וגוה ח'ל ענהא אהאמנא וחציק ען מכהא אדהאננא. ספתה בהמות, אנקטעת ומנה האף חססה צדיק עם רשע (בראשית י"ח כ"ג). 5. בי את רגלים רצחה וילאוך, מ'אמכ'ה לצדקיהו מ'י תעאמיה מ'אראח צאחב אלעראק ואלמסתעאנה עליה כמלך מצרים. ואיך תחזרה את הסוסים, מלחק באלרבאעי יקול כ'ף תחזר אן הנאלב באלליל⁵) וקר אענוך אלרגאל'ה ואנת מסמאן נאלב ען אלגרי מ'י מכאן אלמלס סכך כ'ך⁶) מ'י אלמוצע אלצעב. 6. קראו אחר'ך מלא, נאדוך אנצע אי מ'י מלא מנהם יגרווך וילכסין עליך וירגונך אלסלאמ'ה ובקא אלמלך והם כאדבון. 9. העיש צבוע נחלתי, הל הם מאיר מצבונ מלון החמטע אליה

¹) ע'י אצול 528,21 והלאה. ר"ת ירושלמי לתהלים כ"ח ד' (סחר) עפ'נשטיין במ"ע לשמארה 1908 ע' 817) ומאזנאנסקי במ"ע צפח"ב 1900 ע' 125. וע'י עוד רש"י ד"ק ש' עלו ופ"י ר"מ"בן ששת.

²) הרי' בן בלעם יסכיס מה למירושו של מנחם בן פרוק בנגוד למירושו של ר"י בן קריש ודוגש' בן לבנה, ע'י רסאל'ה סחר' באריגעס ע' 6. סחברת מנחם ע' 25, תשובות דוגש ע' 46 תשובות הלמודי' מנחם ע' 76 ופי הגלוי לר"י קמחי ע' 28 והלאה: ואמנם הרי' בן גנאח נושה לדעת ר"י בן קריש ובן תראביע בס' צחות דף כ"ב ע"ב ומ"א ע"ב והרד"ק במירושו ובשרשיו ש' אלף ו' מנחם כרי שמעון מפורשקיריש (ע'י Barol כמחברתו הנ"ל ע' 28, ח' 5 = כונאטסריוש' 1907, ע' 196, ח' 5). וע'י עוד רש"י ור"י קרא. ולפי דעת הקראים ר' דוד בן אברהם אלפאסי ועל'י בן סלימאן אלוף מה הוא שם התאר, ע'י לקושי קדמוניות ע' ק"ע.

³) הוא הרס"ג, ע'י כתאב אלמסאנאת סחר' לנדויער ע' 174.

⁴) ככ"י ב' מנחפ'ר. — ⁵) ככ"י ב' לכול.

⁶) ככ"י א' בדר.

אלחואן לחסנה ומנה שלל צבעים (שופטים ה' ל'). 10. כספו את חלקי, דרסו
מאן חקיל מור אללאם.

יג

10. המאנים לשמע את דברי, צפה עלי ונה סעפים שנאתי (תהלים קי"ט קי"ג).
16. עלי הרי נשף, מוצע מערוף וקר סמאה ישעיהו על הר נשפה⁽¹⁾ (ישעיה י"ג ב') 5
ולא שך אנה פי טריק אלעראק. 18. כי ירד מראשותיכם, אנהט ריאסתכם ואצלה
מן ראש. 19. הגלת יהודה כלה הגלת שלומים, גלא כאמל. 20. איה העדר נחן
לך, כמה חקיל אי שי כנת קר אעמית מא אחסנה עלי סביל אלמענכ⁽²⁾ ולים הו סואלא
ען מכאן. 22. נחמסו עקבך, תנארת אעקאבך מן ויחמס כנן שנו (איכה ב' ו').
23. וגמר הכרבתיו, אצלה מן חבורה תחת חבורה (שמות כ"א כ"ה) והו רקט⁽³⁾ 10
אלנבר שבהא באלנראת וצאעפה למא ליסת-עלי חקיקה אלגרה.

יד

6. שאסו רוח כתינים, חסתנשק אלנסים ותנתיי בה מן עדס אלללי. 9. למה
החיה כאיש נדהם, מפעל ישנה קול אלערכ דהמני אמר כדא אדא לך שיא
אבהתה ועפס בה שגלה ושקאה ולא ינו אסתעמאלה אלא פי בניה אללאפעאל 15
כמא אתי לאנא לא נערף אן כאן אלעבראיון קר צרפת מנה אללאפעאל אם לא
וואלחתאיש יונב אלא יתעדי מא פי אלנצוץ מן אלבניה רנב אן יטא אלשערא
אללדין יסתעמלון מנה אלפעל סיקולון דהמתי ורהטנו וניר לך ואלדי יויר קולנא
אנא נרי אבניה סכצוצה פי לגאת מא לא תתעדי אללנא אלי תצרף גירא כונה
מתל מעני אלסגור אלדי למ יאת אלא פי בניה אללאפעאל וכדלך מעני אלחוזר פי 20
הצטידנו אתו (יהושע ט' י"ב) ומעני אלחראסל פי וילכו ויצטירו (שם ד') ומתל
אצול מא למ יסתעמל מנהא סוי אלכפיף אכדא ובאלעכס. מא למ יסתעמל אלא
אלחקיל פקט ומנהא מא ישחדך סיה אלכפיף ואלחקיל פנהא אדא סלכנא טריק אלעדרל
לם נערל ען אכניתהם ולא צרסנאהא אלא חסכ מא וגדנאהא וקסנא אחארהם סיהא
וגסלם מן ארבי ואלשך. 18. והנה תחלואי רעב, קיל⁽⁴⁾ אנה צפה מן מחללי רעב 25
(איכה ד' ט') וישבהה פי אלבניה ותעלולים ימשלו במ (שעיה ג' ד') וואלסם עלי
וגתה סוא את מכות הארץ הריא ואת תחלאיה (דברים כ"ט כ"א). כי גם נביא גם כהן סחרו

⁽¹⁾ עיי פירוש הירושמי לישעיה י"ג ב' (מהר דירנבורג ע' 50).
⁽²⁾ וכזה גם בס' אוהיות הענינים (החוקר א' 206): .ואולם איה העדר הוא לשון גדולה
כאומר דבר טוב ומעולה נתתי לוי. ועוד יותר יסכימו לפרושונו בזה דברי ר' יצחק בן אלעזר
הלוי בס' הרקמה שהביא המויל פוסם שם בהערה 10. ועייע אצול 87,11 ותלאת. ריי בן
ברון ע' 31 ושרשי רדיק שי איה.
⁽³⁾ בכ"י ב' רקע.
⁽⁴⁾ עיי למע 126, רדיק ורימ בן ששת.

אל ארץ, דארום אלי ארץ לם יערמוהא. 22. היש בהבלי הגוים מנשמים, מן יגול אלמטר¹) סאנחצר אללשפ אלכתייר אינאוא.

ז.ו.

1. אם יעמד משה ושמואל, יפין הדין עליהמא אלסלאם לאנהמא שמעא ללקום
- 5 טראא פשמעא. 5. ומי יגוד לך, יחון ומנה נדו לו כל סביביו (מיה יו). 8. הבאתי להם על אם כתור, נלבת להם עלי מדנהם ותואצרהם שבאבא נאהבין להם. עיר ובהלות, אלהינ ואלדהש. 9. נפחה נפשה, דהבת נספחה וספחת ומנחה ונספחתי בו (חני א' ט') ספח נפש (איוב י"א ב'). 10. לא נשיתי ולא נשו בי, יריד לא נשיתי כם מא דאינתהם ולא דאינוני. 11. אם לא שריתך לטוב, מן שרה שריתי על זנה וזה זריתי וזריתי את כל שאריתך (יחזקאל ה' י') וקל אנה מן מעני אלחל ומנה סי אלחרונם ומשרא קשרין (דניאל ה' י"ב?) וישיר אלי קולה ועתה הגה פתחתך היום מן האוקים אשר על ירך (מ' ד') לאנה כאן מגלולא חין דגול נכווראדן סאמר בחלה ואחסן מעאשרתה וזירה סי אלנהויץ מעה או אלבקא סאנחאר אלבקא מע מן הלפסה סי אלבלה.
12. הירע ברול, הל ירץ אלחריד בעצה בעצה ומנה תרעס כשכט ברול (ההלים ב' ט'). 19. ואם תוציא יקר מוולל, מענאה אן אסתחבת²) אלקום וצרפתהם אלי אלשאעה סאנת עלי דאי ומנחה אלי אמרי, ואצל מוולל אלהין מלל כי הייתי ווללה (איכה א' י"א).

ז.ז.

5. אל תבוא בית מרוח, בית אלנרב וקיל עלי מוצע אלסרה וסר מרוח סרוחים (עמוס ו' ז'), ואלרוח סי כלאם אלערב רפע אלצות סהו סי אלכנא ואלחרה כמא הו סי אלסרוו ואלסרת. 7. ולא יפרסו להם על אבל, מענאה כסר אלזכו אלמלוב ללעוא. 16. וריגום, סקס מנה אלחשריד סי קול בעץ אהל אלדקוק וללקאיל אן יקול אנה נאקין אלהא מלל בינתי בספרים (דניאל ט' ב') מדוע אליו ריכות (איוב י"ג י"ג) אללדאן הטא הבינתי הריבות והדא אלונה אליק בה והו פעל משחק מן אלסם וקר דכרתה מע אלספעאל אלמשתקה מן אלסמא³).

¹) עיי סי הפעלים שי נשם (חיי עולם ע' 65): "היש בהבלי הגוים מנשמים ועינוי היש בהם שיתן גשם" (ואת המקור הערבי פרסם סאונאנסקי ברעווי הצרפתית חלק ל"ז ע' 300).
²) הפירוש הזה הוא של דונש בן לברט. עיי תשובותיו ע' 86 ומ' הגלוי ע' 26, והביאו גם רש"י ורד"ק. ועיי"ע אצול 749,28 והלאה, מאונס להרבי"ע דף י"ג ע"ב ור"ם בן ששת.
³) בכ"י א' יסתחבת.

⁴) הדעת הראשונה היא לר"י חיוג (סחרי יאסמראו ע' 94) ולר"י בן גנאה (אצול 154,1 והלאה), והשנייה שאליה יסכים גם הריב"ב היא לר"י יצחק בן יושע והובאה בפירוש בשמו כס' הפעלים שי דגה (חיי עולם ע' 55, והמקור הערבי פרסם סאונאנסקי ג"כ ברעווי שם ע' 801 ובחלק ג"א ע' 152), בהערה לאצול שם ה' 62 ובלקושי ו' אברהם בן שלמה מתימן (עיי המזכיר כ"י ע' 9), ועיי דוקעס בלשב"ל ד' אריענטס 1848 ע' 519 ופוסם בהתקור א' 166

יז

1. בצפון שמיר, ספר סיה אלטאם¹ והו אצל הנר פי אלעאלם. 2. כוכר
 בניהם מונחותם, ענר מא ידבחו בניהם ויהרקונהם עלי מדאבחהם וקיל סיה² אנהם
 ירתון למדאבחהם ויהנון אליהם ענר דכרהא כמא ירתון³ לבניהם. 4. ושמשחה וכך
 מנהלתך, מענאה חנלו מן נהלתך לאן מעני כי שמשו הבקר (שמואל ב' ו' ו') וזאל⁴
 אוראבהא מן מואצעהא והססלהא⁵. 6. והיה כערער בערבה, קיל אנה אלערער
 והו שגר וזא אטן דלך לאן שגר אלערער מן גליל אלשגר וממא לא יבאלי באלקחט
 ומא אחסב כערער אלא נבחה ידו מן אלקחט⁶. ארין מלחה ולא תשב, מנקטעה
 ען אלעמראן וישחק מן בעשן נמלחו (ישעיה ג' ו') אלרי הו אלכלי ואלחקטעה⁷.
 11. קרא דגר ולא ילר, קד ססרחה פי שמואל⁸. 16. ולא אצתי מרעה אחרך, אי
 מהיות רעה אחרך מן אלחנבי לך אי לס אלח אן אכון מתנביא לך כל אנת דעותי
 אלי דלך. 27. ולבלתי שאח משא וכא בשערי ירושלם, טן בעין מן ידעי אלסחם
 אן פי היא אלקול רוא עלי אלזוארז פי אנכארהם אלנקל ולקר כנת האצרא והו
 יתבגז אנה קאמע בהם קאל לא יללו היא אלמעני אן יכון ענר אלקום מן עצר מוסי
 לאנא אן לס נקל כדלך וקענא פי כאב אלויאדא פי אלשרע פלא שך אנה כאן מנקולא.
 15. ענר אלקום ולם ידברה אלי אן פשת סיה אלמעציה סכרהם במא פי דלך עליהם, ולם
 ידר היא אלקאיל אנה דאבל תחת קול אללה תעאלי שבו איש תחתיו אל יצא איש
 מסקומו ביום השביעי (שמות ט"ז כ"ט) ומן לס יבח לה אלזרוג פלא סאידא⁹ אן

ובמסכתו האשכנזית על ר"י בן בלעם ע' 19. ושתי הדעות מוצא להן מקום בפירוש ר"ם בן
 ששת ובשרשו רד"ק ש' דוג (ואמנם בפירושו הביא רק את הדעה השנית).

¹ עיי אצול 783,88.

² הוא פירוש התרגום פה. ועיי אצול 195,24 והלאה. רש"י ורד"ק.

³ בכ"י א' יחנון.

⁴ עיי פירוש הריב"ב לשי"ב ו' ו': "כי שמשו הבקר תסכלת ופי כלאם אלאויל שמוסת
 הירך (חולין נ"ו א') או ככלועה אלוך". ועיי אצול 781,16 והלאה.

⁵ תפירוש שהרד"ק פה הריב"ב הוא של מנחם בן סרוק, עיי מחברתו ע' 187. ותרי
 בן גנאה באצול 567,6 והלאה ואמר על הפירוש הזה שאיננו רחוק אמנם מביא עם זה גם את
 התרגום וגם דעת רב שרירא גאון שעל פיהם הערער הוא צמת שראוי לאכילה. ועיי רש"י
 ור"ם בן ששת.

⁶ עיי פירוש הריב"ב לישיעה שם (מהר" דירנבורג עיי 120).

⁷ עיי פירוש לשי"א כ"ו ב': "כאשר ירדוף הקורא בחינם, קיל אנה דכר אלחגל
 ואלפאלע מתדוף כאנה חציד או מתלה קאל קד געלחני קנצא חלכנני עלי שסארין אלזבאל
 כמא יפעל אלנאקא באלשאר ואלחיואן ולפס הקורא מפעול פי אלמעני ואסתדל מעתקד היא
 מן קולה קורא דגר ולא ילר". ועיי עוד אצול 646,18. רש"י ד"ק בשרשו ש' קרא ובפירושו
 ר"ת ירושלמי לשי"א כ"ו ב' (מהר" האארבוקער ע' 48). ספר התנאים דף י"ד ע"ב (ח"ל שם:
 "קורא האחד כאשר ירדוף הקורא והשני שלום בן קורא") ובהערות לאצול שם ה' 86 ששם
 מכיאו ו פירושים שונים לשי קרא מכלי השתמש כפי הנראה בפי התנאים.

⁸ בכ"י א' וזארה.

יקאל לה לא חרנן שיא מן מוצעך, מאדא כאן הוּא אלמעני פי מי הוּא אלקול פלא הגוף פיה למחנה, ונחן נקול אן אנהרן אלהרור פי אלמבת ונירהא וכמיתא אלשראיע, וכישיאחהא מנקולא ען אלרסול אכרוא דלך ענה פי מדה. מקאמהם פי אלבריא, זמן עשם אלמבת נעל נוא חפשהא בקא אלדולא ועקובה בדהא נראב אלבלך ווואל אלמלך והוא עשם ונחן כתררא מא נבדהא טרא ועלאניא¹.

יח.

3. עשה מלאכה על האבנים, ללסכאר אלחאן מן נשב תשבהאן אלמטחנחין אלחאן אלמטחן ולדלך סמאהא אבנים יריר אלמוקאניא באלטין ליתם פיהא פעל אלטרף אלדי יקצרה. 14. היעוב מצור שרי שלג לבנון אם יתשו מים ורים קרים 10 נוזלים, מתלאן שביעיאן אלאול אן נבל אללכנאן לא ינקטע ענה אלחלנ דאימא ואלחאני אן אלמא אלמאיל אלמעין לא ימתנעה סילאנה אכרא לאן מוארה קייה פיקול לקך כאן ונאבא עלי קומי אלא יוול ען טאעתי ולא ינטיהא כמא אן הרה אלמור לא תואל עלי מא הי עליה דאימא. 17. כרות קרים אפיצם, אלכאף פיה מכאן בא מלל כרות קרים תשבר אניות הרשיש (תהלים מ"ח). 18. לכו ונכהו 15 בלשון, יריר באלנמימה עליה. 21. והגרם על ידי חרב, אצלה פי אלמאיע ואסתעארה פי אלמאסאם אלנמיה כמי תרי, והו מן דואת אלנון מתל הריחם, התיקם, הפילם ורבמא כאן מן דואת אלמתליין עלי קול קום. 23. מלפניך אל תחשו, אלינה אל תחה סאכדלווא מן אלהא יא.

יט.

20. 1. וקנית בכקוב יוצר חרש ומוקני העם ומוקני הבהנים, יריר ולקחת עמך מוקני העם ומוקני הבהנים. 4. וינכרו את המקום, מענאה אכאחזה ואסלמה כמא קר אונבוא עליה אלבלא בעעיאנהם פי מתל מא כאן נכר אתו אלהים (שמואל א' כ"ו)² ונעלה אבו אלוליד פי מעני והיא מתגברה (מלכים א' י"ד ה) אלדי הו אלחנכר ואלתכרל ואלחנכר³. 7. ובקתי את עצת יהודה וירושלם, אכארה ארראי 25 פעל מאין מן דואת אלמתליין. 11. כאשר ישבר את כלי היוצר, חרף אלסאעל ויריר כאשר ישבר איש ונאו דלך אד לא פעל אלא מן אלסאעל.

¹ את הפירוש לכתוב זה פרסם בשלמותו הרא"א הרבני בתרשים גם ישנים סי' 7 ע' 19 (ועי גם זכרון לראשונים מחברת ה' ע' 189), ואסנס השערתו שרוב"כ רמו פה בכריו "בעץ מן ידני אלפחם" אל ר"ם הכהן בן נקטילה רחוקה בעיני.
² בפירושו לשמואל שם יאמר הרוב"כ: "נכר אותו אלהים ביד, מענאה אסלמה ולא אשקאק לה ענדי".
³ ע' אצול 485,24 והלאה.

ב.

7. פתיחתי יי ואפת חוקתני וחוכל, מענאה חוקת ממני אי קיית עלי יריר קול
אללה לה ונלחמו אליך ולא יוכלו לך (א' י"ט; ט"ז ב') ואלמעני אנך גדות בני ואלוי
ינאלני מנהם קד. סאת בה חאלי יקול אללה אנמא הצמן אלמאמן מן אלקתל ומא
דונה סמחמל ללעוץ אלדי ענד אללה סי דלך, ומאמ מנאו כון פתיחתי סי מעני
אלזראע בעינה הו קולחם דברה תורה כלשון בני אדם (ברכות ל"א ע"ב).
15. ארוו האישי אשר בשר את אבי לאמר, לולא צנרת וציקה נסמא לכאן מאזידא
בלען מא לא ינב לענה ופי אכתר מן הווא סמח לאיוב ען אלצנר ויקול אלולון אין
אדם נחפס בעצרו (כבא בתרא ט"ז ע"ב). 17. ורחמתי הרת עולם, צפה תגירת
ללאצאפה ואלמעני לא יכרז מן אלהם סמכון חאמלה לה דאימא.

כא.

4. הנני מסב את כלי המלחמה, פאעל מן אלחקיל אלמורד אעני הסכיב עלי
אלכמאל מהל מהל להרע (כ"ה כ"ט). 12. דינו לבקר משפט, ראי אצחאב אלדרש
פי הווא אן לא יחכם אלחכם אלא חתי יתצח כאלצבאח (ו) ואלנץ ידל עלי אלרוחם
מהל חדשים לבקרים (איכה ג' כ"ג) לבקרים אצמית (תהלים ק"א ח') אלדי יריר בה
כל צבאח ומהל יחרדו להגיעים (יחזקאל כ"ז ט"ז). 13. ישבת העמק צור המישר,
צרף אבו אלוליד (ט) מעני מישר מן אלסהל אלי אלחסן לננה חוקע אלחנאקין
מע קולה צור וקד חכון אצאפה צור אלי מוצע מהל חתתה והו קלעתהא וחצנהא
סכאנה קד נמע סכאן אלסרונו וסכאן אלקלאע ואלסהל אלי.

כב.

14. ועליות מרוחם, מנסרנזה אשתק מן רוח אי אנהא מפתוחה עלי אלנהאח
להתחרקהא אלריאח. וקרע לו חלוני, במעני חלונים ולים נסכה ומתלה על כל אצילי
ירי (יחזקאל י"ג י"ח) יעלו שדי (תהלים צ"ו י"ב). ומשוח בששר, ספר סיה אלונגפד (א)
והו ענד אלחרנום עקאקיר לקולה כסממנין וישבה אן יריר דהן אלסגרווס. 15. התמלך
כי אתה מתהרה. בארה, קאל סיה קום אנה מן מעני אלחקירי ואלחרכירי חרנום איעצד
והוא צעף (ט) ואנמא יריר בה הל ירום מלכך ואת תנאו איעפס סנך אירא ואסעה

(1) בתלמוד יזכר הכלל הזה עוד פעמים הרבה.

(2) עיי סנהדרין דף ד' ע"ב.

(3) עיי אצול 300,28 ; 686,1 ותלאת.

(4) עיי אצול 698,10 ח' ט"ו, מ' השרשים לר"י בן גנאה ע' 490 שרשי דר"ק ש'

ששר ופירוש.

(5) הכונה פה אל ר"י בן גנאה. עיי אצול 379,4 ותלאת. ועיי עוד שרשי דר"ק ש'

מלך (ונפלא הדבר כי יטונו פה הר"י בן גנאה בתאר "קום" ואמנם נמצא כי הר"י חיוג והר"י
בן גנאה יסמנו כזה את הר"י בן קריש. עיי באכער-Sprach-... Die hebr.-neuhebräische...
Abulwalid y vergleichung des ... ח' 87) (8)

גרא לקד כאן אבוך גניא ען מקאומה מלה במלוכה אלטריק אלמלהי מן אלנצאף
 ואלאחסאן. סכאן יכסי מהסה בולך. 17. ועל העשק ועל המרוצה לעשות, לסוף
 חדל עלי אצל מעהל אלעין סי אלנצב ואלקרה לאנה מלה סהומה ומבוסה (ישעיה
 כיב ה'). 23. ישבתי בלבנון סקוננתי בארזים, סאעל והו גרא ואלחרזמה יאיהא
 אלנאלסה סי אלננאן ואלמחנה וברא סי אלארזו סא דא אלשפק עליך אד נאחך
 5 אלנצאב ואלמלק כאלואלרה, וכאן אלונה סיהמא אן יכונ יושבת מלה היושבת בגנים
 (שיר השירים ח' יג), ומקוננת עלי גנה מסעללה. ונחת מן חנן ואלונה סיה ונחנת
 ויסכן אן יכונ מן חנה וכאן חקה אן יכונ מלה גלאח. נכנת סאכנה אלחלקי מן הדה
 אלנצנה ויסכן אן יכונ חרף אללין סיה בדלא מן אלמלה אלחאני סי חנן, וקד הסעל
 10 אלערב מלה הדה יקולון חפנית והם ירדון חפנית!). 28. העצב נכוה נסוף, כסב
 הין חקיר ואלהא ללאחסהאם.

כג.

4. ולא יקרדו נאם יי, לא יערמן מלה ולא נסקר ממנו איש (כמדבר ל"א מ"ט).
 9. לנביאים נשבר לבי בקרבי, ענהם ומן אלהם מלה לאם ויצעק העם אל סרעה
 15 לחם (בראשית מ"א נ"ה) מן אל אלמעאם. רחמו כל עצמתי, ארתעשת ואצלה
 ואלחרכה מלה על גולזלי ירחף (דברים ל"ב י"א) סרתשת על סני המים (בראשית א' ב')
 והדאן תקילאן ואלאול גיר סחעד. וכנבר עברו יין, סאחת סיה אלכבר אי נלבתה.
 10. ונבורתם לא כן, גיר ססתויה אי קר זנת אלי אלהו ואלההור. 12. כחלקקות
 באסלה, אלמאלק אי אלמנאצע אלמלם אלתי לא חתבת עליהא אלקראם. 13. ראיתי
 20 חמלה, אלנכר מלה ולא נתן חמלה לאלהים (איוב א' כ"ב). 16. מהכלים סהא אחכם,
 סאעל מן אלחקיל אלמיר אי אנהם מנררין ככם יחמלונכם עלי גרור ויערונכם
 אלסלאמה והיהא סנהא. 17. וכל הלך בשררות לבו סמרו, חקריה ולכל הלך
 לאנה מצרוב עלי אמרים אמור למנאצי. 19. וסער סחולל, אסתעאל וסענאה נאול
 חאל. 27. להשכיח את עמי שמי, הדה סעל לס יחם אלא מן סאעלין מן אלמחנביין
 25 אלמנסיין ומן אלקום אלנאסיין. 29. וכפשיש יפצין סלע, יכסר אלחנארה והו סתצאעף
 מן לאמה ואסם אללה אלכאסרה ספיין וחרב (משלי כ"ה י"ח) ויאצא ספיין אחה
 לי (גי' כ'). 30. מננבי דברי, סאעל מן אלחקיל אלמשרד אעני וינגב אבשלוס
 (שמואל ב' ט"ו ו'). 31. חלקים לשונם, קיל אנה² מקלוב מן החלקים סתחק מן
 דברו לנו חלקות (ישעיה ל' י'). 33. וכי ישאלך העם הזה או הנביא או כהן לאמר
 30 מה משה יי, גרין הדה אלקצה אן קומא סי עצר ירסיהו כאן עלי סדהב אלאלחאד כאנוא

(¹) ע"י אצול 745,6 והלאה. ר"י בן ברוך ע"י 17 ובאכער במחברתו. Die hebr.-arab. Sprachvergleichung d. Abulwaltd ע"י 14.

(²) מי הוא זה המפרש געלם סכני. וסירוש דוקה לוח נמצא אצל הרד"ק בשרשיו ש' לקח ובסירושו סה.

יטמוא¹) עלי אלנבי ויסאלונה בלפֿט משתרך יחמל אן יכון מענאה אלחמל ואן יכון איצא אלוחי מלל משא דבר יי אל ישראל ביד מלאכי (מלאכי א' א') פנשף אללה לנביה מן סדרה מא למ יכן יעלמה אנהם אנמא ינרצון אלחמל עלי סביל אלמסחלמאף ואלטנו פנהאמה אן יסאלוא בלפֿט משתרך כל בלפֿט יחמל אלחמל והו מה ענך יי ומה דבר יי, הוּא אקרב מא יחמל פי הוּה אלקצה מן גיר חלם ולא קמע²). 36. כי המשא 5 יהיה לאיש דברו, חק לאיש אן יכון מלל לאיש אשר לו (ויקרא כיה כיו) פנא מלל לאיש העשיר (שמואל ב' יב ד') אלוי כאן ואנבה אן יכון מערפה קאל אנמא אלנטק ללמר כלאמה פלא תקלבוּא אלוחי אלי מא תחאלוונה מן אלמסה חס אגלש עליהם פי אלויעיד אן עאדוא אלי דלך.

כד.

10

1. והנה שני דודאי תאנים, אלאף פיה מוידף מלל חמשים ללאח (שמות כז ה') ואלואחד ידל עלי דלך אעני הדוד אחד והו קפה או מא ישבה מן אלמרוף.

כה

15

3. אשכים ודבר, אלאף פיה מכאן אלהא והן מצדר. 12. והיה כמלאת שכעים שנה אספר, הוּה אלמרה די לאול מלך נכוכלנצר וילך אנה מלך ארבע וארבעין סנה ואכנה אויל מררך חלל ועסרין סנה ובלשצר חפירה חלל סנן תחמה סבעון. 15. קח את כוס היין החמה, אנמא חרבל הא אלמערפה פי אלמצאף אליה פקט פארבלת הנא עלי אלמצאף וכאן חק יין אן יתגיר לאצאפתה מלל כיון לכנון (הושע יד ח'). 16. ושתי והתגעשו והתהללו, יצטרבון ויסלפון והמא תקילאן אצלמא נועש והולל מוידאן. 26. ומלך ששך ישתה אחריהם, אראד מלך ככל 20 ויקאל אנה מן באב אחבש אעני אנה אכר אלשינין מכאן אלבאאין ואכר אלכאף מכאן אללאם³). 27. וקוּו, אמר מן קיה קייתי מלל היו לפני יי (במדבר טו טו) ולאבי זכריה פי באכה והם⁴) קד נבהת עליה פי כתאב אלחרגית. 34. ותוצותיכם ונפלתם ככלי חמרה, הוּה מן אלפאש אלשארה וכאן חקא אן תכון והפיצותיכם

¹ בכ"י ב' יטמוא.

² עיי אצול 13, 466 והלאה. והפירוש לכתוב זה היה נמצא גם בכתאב אלחשור לר"י בן זנאה. עיי Opusculs ע' XXXIX והלאה.

³ כי ששך הוא בכל כזה נמצא כבר בתרגום פה ולחלואה נ"א מ"א. בכמדבר רבה פרשה י"ח וגם אבי חכמיה היוונימוס מביאו בפירושו לירמיה. ועיי עוד רש"י ר"י קרא ור"דק. ועיי אחבי"ש ושאר צירופי אוהיות הרומים לזה עיי צונץ בספרו גר"ם מהדורא ב' ע' 339; לאו Graphische Requisiten ח"ב 41 וברלינר Beitr. z. hebr. Gramm. in Talmud u. Midrasch ע' 12 והלאה.

⁴ לפר' הר"י חיוג (מהר"י יאסטרואו ע' 117) נגור הצוין קיו מרשש קוא אולם עם זה יאמר כי אפשר גם לגזור משי קיה.

באלהא מכאן אלתא ואליא מכאן אלואו והו סי מעני אלכסר ואלדליל עלי דלך ונפלתם ככלי חמדה.

כז.

2. עשה לך מוסרות, קיור ואגלאל, וסטה הו עור יתקב סי וסטה ודכל סיה
 5 אלענק ואליראן מן אלאנסאן ואלדליל עלי אנה מן זשב קולה מוסט עין שברת
 (ביח ייג), 9. ואל בשמיכם, צפא מן אלזפיף סחל טוב וסלח (תהלים ס"ו ה') ואצלה
 כלה תקיל, 18. לכלתי באו הכלים הנותרים, מן אלאקואל [אלשאדף וקיל] סיה¹
 אנה מצדר דכל עליה צמיר ללכלים וכאן אלונה אן יכון בואם ואלמצדר הנא מכאן
 אלמעל אלמס[חקבל מא לם יסס] סאעלה כקולה סיה ככלה יובאו ושם יהוי.

כח.

10

17. קולה וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי הו שביעי לקול
 ירמיהו השנה אתה מת.

כט.

8. אשר אתם מחלטים, צפא, 22. אשר קלם מלך כבל באש, מכאן שורפם
 15 ורבמא כאן חרקמא בואסמף בינהמא ובין אלנאר ססמאה קליא והו אלאקרב כמא
 קאל סי נחו היא אביב קלוי באש (ויקרא ב' י"ד) לאנה כאן קלי סי טרף נחאם
 סתקב עלי מא תצמן אלנקל², 24. ואל שמעיה הנחלמי, סמאה כדלך לכתרה מא
 ירעי אלנבוף מן גהא אלאחלאם, 26. יי נתחד כהן תחת יהוירע הכהן להיות סקידים
 בית יי לכל איש משנע ומתנבא, הצא לה עלי חוכיל וכלא יוגרון כל מן תנכא כמא
 20 יכרהון ויטבקונה סי אלמטבק ואלסגן אי אן אללה אחלך היא אלמחל אלגליל
 סאפעל היא סכדלך סאן יורטר ירמיהו עמא כתב בה אלינא.

ל.

9. ואת דוד מלכם, יריד בן דוד ואזלק בה אן יכון אלגואל אלמנתטר.
 11. ויסרחך למשפט ונקח לא אנקך, אורבך במקדאר אלחך ולא אסתאצלך אסתיאאלא
 25 וסתלה כאן יעתקד סי ונקח לא ינקח (שמות ל"ד ז') אלדי סי דרכי רחמים לולא אן
 אלאולין אכרונה ען היא נקסמה פרנענא אלי מא פסרוה³, 12. אנוש לשברך,
 אללאם סיה מקסמה לא תאתיר להא סי אלאעדאב, 13. אין רן דינך לטוור, טענאה
 אלמראואה סי קול בעצהם וקד יכון מרצא סי קולה ויהודה את מזרו (הושע ה' י"ג)

¹ עיי למע 189, Opusculs עי 76 גויים בן ששת.

² עיי מנחות ס"ו ב'.

³ עיי אצול 23, 452 ופירוש רז"ל לשמות ל"ד ז' במס' יומא פ"א א'.

סו און מן אלאצראד ומאחלם עליה פי תרי עשר⁽¹⁾. 18. הנני שב שבכות אהלי יעקב, שב הנא מתעד ומפעולה שבכות וזהם סיה אבו זכריא ונעלה מן בשובה ונחת (ישעיה ל' ט"ו) וקר זכרנא דלך⁽²⁾. 21. כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי, קיל סיה⁽³⁾ מן דא אלזי צמן לנססה אלטער במנאוואתי. 23. סער מתגורר, סגור אפתעאל מן אלתקיל אלמור.

לא.

7. ומעני זכרה בס עור ופסח הרה וילדה יחרו ומוצע אלפאידה סיה הו
אעלאמנא דסקה בהם ונאנהם לא ינחפון חתי יחכלם ענהם מן היה צפתה ואלעלה
פי דלך אנה אראף בנא מן אלאב כמא קיל כי הייתי לישראל לאב. 9. מורה ישראל,
10. מברד פאעל מן אלתקיל לולא אלאא לשד מלל מצוה. 11. ולא יוספו לדאבה
עור, מצור מענאה אדכול. 14. רחל מבכה על בניה, פאעל מן אלתקיל והו גיר
מתעד והו פי מבכות את התמו (יחזקאל ה' י"ד) מתעד ומאדברה פי מוצעה⁽⁴⁾,
וקר נאח היה אללנה אלמשרדה פי לנה אלערב גיר מתעדיה כמא נא מבכה על
בניה קאלת אמראה מנהם, פמן פי זי אנס חככי בין אמואתי. 17. אפרים מתגורר,
מתחון מן גרו לו (מיה י"ז) והו אפתעאל מן אלתקיל אלמור. 18. כי אחרי שובי
15. נחמתי, בעד לנאני נדמת מלל וילך שובכ (ישעיה נ"ז י"ז). ואחרי הודעי ספקתי על
יך, בעד תנליחי כאלפסק ואשתהארי כה ומתלה כי נודע רוד (שמואל א' כ"ב ו) אי
נלח ואשתחר. 20. שימי לך תמרורים, עלאמאח מרתפעיה תכון להראיה למארה

(1) המחבר הראשון שיאמר כי יש למלת מזור שתי הוראות הפוכות הוא מנחם בן סרוק, ע"י מחברתו ע' 81 והלאת. וכפי הנראה רמז אליו (ולא אל הרמ"ג כפי שיאמר פובס במכתרתו Studien הנ"ל ע' XXXII) גם הרוב"ב בס' התגנים (והמקום הזה הדפוס כבר לפני זה דוקעם בלמב"ל דעס ארזענטס 1846 ע' 659) בשם "הפותר". כן ישנה פובס באמרו כי הר"י בן בלעם הוא מהמתנגדים להכלל שיש תיבות עם בן הוראות הפוכות (אלצראד), כי נראה מפירושו פה ועוד להלאה למ"ד ר' כי כמו הר"י בן גנאח החזיק גם הוא בכלל זה וחפצו היה רק כי ישתמשו בו אך לעת ההכרח ולכן דבר קשות בהמקום אשר עליו ידון פובס. ובלי ספק דבר הר"י בן בלעם על זה ברחבה בפירושו להושע ה' י"ג ואמנם לדאבון לבי חסר הפירוש לכתוב זה בכ"י פ"ב. וע"ד שתי התוראות של מלת מזור ע"י יעד אצול 190,24 ותלחה ורשי' להושע ה' י"ג. וע"ד הכלל הזה אצל הרוב"ב ע"י באכער AIE als Grammatiker ע' 78 ה' 17, ואצל ר"ח ירושלמי ע"י Poecke, Notae Miscellanae ע' 17; גולדציהר Studien über Tanchum Jeruschalmi ע' 28 ועפנישטיין Aus d. Kohelet-Commentar d. Tanchum Jeruschalmi ע' 12.

(2) ע"י פירוש רוב"ב לישעיה ל' ט"ו (מהר" דירנבורג ע' 89). ופירושו של ר"י חזון הנזכר פה ומצא במהד' יאסטרואו ע' 126.

(3) ע' אצול 546,8 והלאת.

(4) וע"י פירוש הרוב"ב ל"יחזקאל ה' י"ד: "מבכות את התמו, נאיו אן יכון מתעדיא וגיר מתעד מלל רחל מבכה על בניה ויכון את סכאן על". וע"י פירוש ר"ם בן ששת לירמיה פה וליחזקאל שם.

אלטריק¹) וקיל אן מללה ויתמרמר אליו (דניאל ח' ז') אי אסתעלי נחזה ותסמי אלערב מללהא אראמא ואחדה ארם עלי ונה' נלמ²). 21. עד מתי תחמקין, מענאה אלאתדארה אי אלי מתי תסחררין וישתק מן חמוקי ירכיך (שיר השירים ז' ב') ודודי חמק עבר (שם ה' ז'). נקבה תסוכב נבר, אלגריב סי היא אן תהחול אלאתי 31. כיום זכרא ותי כנאיה לעזה אלאתה בעד דלהא וארתפאעהא בעד אנחטאטהא. 31. כיום החויקי בידם, מצדר כאן חקה תחריך אלהא מנה בפתח גרול פנא מלל שכל אדם האריך אפן (משלי י"ט י"א) אלדי כאן ואגבה איצא האריך בפתח אלהא מלל ובהאריך הענין (במדבר ט' י"ט). אשר הזה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם, ברמת בהם זהו מנאנס לקול אלערב בעלת כאלאמר אי ברמת בה³), ותדל היה אלקצה דלאלה בינה עלי אן אלדולה אלמנתהיה דון אסתהנא כאלטאעה כמא כאנת אלאולי ימרוטה בהא לקולה וזיה אם שמוע השמע, ואם לא תשמע (דברים כ"ה א' ט"ו) וגאו דלך סי היה למא צמן להם מן כפאיה אלמון ורפע אלחסד ואסתואיהם סי אלעלם כאללה סלא יקע מנהם אלטמא ותדום דולחהם בולך ותי מן אלאמור אלתי ינסד אללה בהא לא יסאל ענהא לאנה סאעל מא ישא וכיף ישא לא סעכוד סואה. 36. אם יסדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה, אנמא קאל דלך עלי מא סי קדרה אלנאס ואמא עלי מא סי קדרתה סאלנביע סי קבצתה לא יכפי עליה לא דיקקה ולא גלילה וקר קאל ען נססה אנה יעלמה בעלמנא נחן במא יוון ויכאל ויטסח הו קולה סי מדר בשעלו מים ושמים בורת הנן וכל בשלש עשר הארץ ושקל בפלם הרים ונבעות במאונים (ישעיה מ' י"ב).

לב.

20

1. היא השנה שמינה עשרה שנה לנבוכדראצר, יריד מן אול תמלכה אלשאם אד כאן קבל היא אלאתאריך קד מלך אלעראק. 12. ואתן את הספר הטקנה, מלל כום היין החמה וקר לצצנאה קבל¹). [לעיני הנמאל דודין] יריד בן [דודי לאנה כאן אבן עמתי] הו קולה בן שלם דרך [וקאל איצא ענה מ]את חנמאל בן דודי. 14. [ואת ספר הנלווי, אלכת]אב אלטאהר לאן אלמשתרי יסחטהר בכתאב שראוה.

25

¹ וכוח גם בס' התנאים דף ח' ע"ב: "תמרווימ, האחד שימי לך תמרווימ כמו מצכות יחיו לסימנים".

² עיי אצול 102,7 והלאה ובירוש רית ירושלמי לכתובנו (אצל Pococke שם ע' 7).

³ עיי אצול 101,18 והלאה (ועיי באכער והמסך דברי הריב"ב פה הם קצור דברי הר"י בן גנאה באצול 101,18 והלאה) (ועיי באכער Aus d. Schrifterklärung des Abulwalid ע' 62). ובאור מלל בעלתי בטוכן געלה נפשי כם ימצא גם בפירוש ריט בן ששת ובר"ק בשרשיו ש' בעל ובפירושו פה בשם אביו.

⁴ עיי לעיל כ"ה ט"ו.

לג.

1. והוא עודנו עצור בחצר המטרה, קיל אנה אִלָּה (?) מא חכס סיה ומן אנל
היא אִלָּנה בלפֿט עודנו עצור. 4. הנחצים אל הסללות ואל החרב, יריר בסללות
ובחרב ומִהִלָּה סי חרף אלכא ואל הארץ תתן אח העדת (שמות כיה כיה) אראד ובארץ
והיא בא אל־סרף ואלכא אתי תכון סי בסללות ובחרב הי ללאסחעאנא. 20. אם
5 חסרו את בריתי היום, במעני תוסר ואלתקדיד אן יכון הכלא אם תוסר בריתי עם
היום ועם הלילה אי אן זאלת עהודי אלראימִה מע אלאצבאח ואלאמסא ובטלת
סיבטל ועדי לכס אלא ינקטע נסלחכס ודולחכס. 22. אשר לא יספר, [תקדירה] כאשר
לא יספר. 26. גם זרע יעקב ודוד [עכדי אמאס]. יריר אהרן אף המא נמיעא אן[לאד
יעקב והמא] ואקעאן תחת אסס אלגִר אלדי הו יעקב והמא אהרן ודוד שתי המשפחות
10 ויעקב [ליס הו משפחה עלי חרה] כל הו אבו אלמשפחות'.

לד.

5. ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים, יריר אלחבאכר אלתי יבִר אלמית
בהא. 18. הענל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בהריו, צנעוא דלך עלי סביל אלחאכיר
ללקסס ואלחִתִּית לה וכמא נעל אברהם אכינו את שבע נכשות הצאן לכדהן
15 [בראשית כיה כיה] לחאכיר אלימין ומִהִלָּה היא אלהיותן אלדי שק שקין ונאו אלנור
בינהמא וחסב דלך שבועה וברית לקולה והנה חנור עשן ולסיר אש אשר עבר בין
הגורים האלה (שם טו יז).

לה.

2. והשקית אותם יין, ליס הו אמר גום ואנמא הו עלי סביל אלערץ חתי ירי
20 מא יאתי מנהם.

לו.

22. ואת האח לפניו מבערת, יריר אלכאנן וקד גלש סיה קום וועמא אנהא
אלנאר בעינהא פארינאהם אל האש אשר אל האח סרְנִעוּא אלי אלחק. 23. שלש
דלתות וארבעה, דכר דלתות ונא. . . . . ויריד בה אבואב דלך אלספר. 25
וקיל אנה אלקינות אעני איכה ישבה בדר והו סמכין⁽²⁾ לכני למא ראית קולה מדוע

(1) עיי למע 295. רד"ק ורי"ט בן ששת ועוד דברי הרמב"ע בשפה ברורה סי' ב'
ובצחות ע"ב א' ודברי ר' מנחם ב"ר שמעון מפושקירש (בארזל במחברתו הנ"ל ע' 44 =
מונטאסשויפט 1907 ע' 474).
(2) עיי סוער קטן כ"ו א' ר"ט בר חלבו (בפתרוניו מהר"י פאזנאנסקי ע' 81). רש"י
ורד"ק. גם הרמ"ג סובר כי הכונה פה אל ספר איכה כפי שאמר הקראי יפת בן עלי בפירושו
לכתובנו (הוקא מפאזנאנסקי שם ה' 9).

כתבת. עליה לאמר בא יבוא מלך ככל והשחית את הארץ הוואת זעפה הווא אלאעקתקאר ענדי וימכן אן יכון כלאמא יחצמן אלויעיד וכשף אלעקאבה.

לו.

12. לחלק משם בתוך העם, מענאה. ליחסלל מן הם ויכרז סי נסאר אלנאם
5 עלי סביל. אלתנים פקיץ לה אלוכיל אלדי צרפה וכשף אמרה ורד אלי אלסגן
בעד אלצרב.

לח.

5. כי אין המלך יוכל אחכם דבר, בתקריר להשיב לאן אלכלאם נאקין
11. כלוי הסחכות, זלך באל מן אלדי יסחב סי אלאוקה, וכלוי טלחים,
10 מענאה אלכלי ואלתלאשי מן כי שמים בעשן נמלחו (ישעיה נ"א ו'). 12. תחת
אצילות ירך, אלאבאט. 14. אל מבוא השלישי, נעת אלנכרה באלמערס# עלי גיר
אלעארד# ומתלה סי אלעבראני# כלאמא כהיר# נאת עלי גיר אלונה. 19. והתעללו
בי, ימתלן בי באנאע אלעדאב. 22. [הטבעו בכין] רגליך, פסר סיה אלנוזו והו רשה
אלמא אליסיר ומא אראה הנא אלא אלהמא והו אסם ומתלה בצאתו וגבאיו (יחזקאל
15 מ"ז י"א) אעני אנה סי מענאה?.

לט.

10. [ויחן להם כרמים] ויגבים, כרום ואחקאל ומנה סמי כרמיתהא לכרמים
ויגבים (גיב ט"ז). 14. להצאתו אל הבית, יריר מן הבית.

מ.

4. ועתה הנה פתחתיך היום מן האוקים אשר על ירך, אלאנאל ולאנת סיה
20 אלאלף ורבמא כאנת מוידה טהל לאסר מלניהם בוקים (תהלים קמ"ט ח').⁸

¹ ע"י פירוש הריב"ב לישעיה נ"א ו' (מהר"י דירנבורג ע"י 120) וכספר התגנים דף ד
ב: "מלה. האחד וכלוי טלחים הוא הכנר שבלה וכמוה כעשן נמלחו".
² ע"י אצול 103,12. זכוח גם בפירוש הריב"ב ליחזקאל מ"ז י"א: "בצאותו וגבאיו.
מוצע אלנוזו והו רשה אלמא ומנה היגאה גמא בלא כצה".
³ שני הפירושים ימצאו באצול 81,19 והלאה, ואמנם לפי דעת ר"י חיוג' (מהר"י ואסטרואו
ע"י 84) ור"מ הכהן בן גקטיה (ע"י פאזנאסקי ע"י 102 וע"י 149) האלף היא מן השרש. וע"י
עוד שרשי דר"ק ש' אוק ופירוש ר"מ בן ששת פה.

מב.

10. אם שוב חשבו בארץ הזאת, אלונה אם ישוב לאנה מצדד ישב וקד
זכרתה פי מא מצי¹).

מג.

10. ונטה את שפיריו עליהם, בסט פיה פסטאמא והו אלכנא. 6

מד.

19. המבלעדי אנשינו עשינו לה כונים להעצבה, מצרד מן אלחקיל ומענאה
אלכלאף מתל יעציבוהו בישיון (תהלים ע"ח מ'), והמה ימרו ועצבו את רוח קדשו
(ישעיה ס"ג י'). מענאה הל נחן אנפרנא בדרך דון הנאלנא עלי סכיל אלכלאף
עליהם לא כל רנאלנא ונחן עלי דאי ואחר פי אלחעבר ללננס. 21. הלא את הקשר, 10
אסס מתל והדבר אין בהם (ה' י"ג). 25. הקים תקימה את נדריכם ועשה תעשינה
את נדריכם, לים הו אכבאר כל הו עלי סכיל תהדיר מתל באו בית אל ופשעו הגלגל
הרבו לפשע (עמוס ד' ד').

מו.

4. הפרשים, אלהא ללנדא ומענאה יאהא אלפרסאן. מרקו הרמחים, אצקלוא 15
אלרמאח. לבשו הסיונות, אלוראר ונא בסין וקד גא בשין איצא. 9. עלו הסוסים
והתהללו הרכב, אצערוו יאיתהא אלכליל ואמרחווא יאהא אלרכב; אלהאן ללנדא
מתל מא תקרם פי הפרשים וכמא יקול גירנא יא ליל אללה ארכבי. 15. מדוע נסחף
אבריק, במעני נפל מתל מטר סחף (משלי כ"ח ג') ואלסחף ענד אלערב אלקשר
ורכמא נונס מטר סחף כה אי אנה יקשר ונה אלארין לא סימא אלואכל מנה². 20
18. נאם המלך יי צבאות שמו כי כתבור בהרים וכרמל בים יבוא, קרם הדיא אלססוק
ולס יאח בערה בכבר יתמה וישבה אין יכון אלמעני חחקיק גלא מצרים ונוף קאל כמא
הדאן אלנכלאן לא ינכרהמא אחר כדרך לא בר מן גלא מצרים וקאל אלחרגום פיה
ארי כמא דיציב פחנמא דתבור אית בשוריא וכרמלא בימא כן ייחא תביריה.
20. עגלה יפה פיה, פעלעיל והמא חרסאן פי אלמכתוב מתל סחף קה (ישעיה ס"א א')

(1) בלי ספק ויכון מה הריביב אל פירושו לשיב מיו חן: "אם ישוב וישבני, חק הדיא
אלמצרד אן וכון שוב מתל שוב אשוב אליך לאן מתלה לא יכון אלא מן אלמעתלה אלפאנת
וקד עכסוא אלקליה פקאלוא אם שב תשבו גיר אן ישוב אלואל מן אלמצרד כאלפת אפקאלה
אז וישבני מן אלפעל אלחקיל פכאן חקה אם השיב וישבני" וקד זכרת מתלה פי קטר
יקטירון כיוס" ובפירושו לשיב ב' מיו יאמר הריביב: "קטר יקטירון, כאלף הנא אלמצרד ללפעל
אז אלמצרד מן פעל שרוד אלעין. וכאן חקה" אן יכון אלפעל יקטירון עלי ונה ידברין. ועי'
עוד חיוט מהדי יאסמראוו ע' 62 ות' 126, למע 889, אצול 707,81, דריק וריס בן ששת.

(2) עי' אצול 479,4 והלאה וריי בן ברון ע' 72.

פעלעו על מקרו וכאן חק יפהסיה אן יתב ביא מכאן אלהא לאן אללאם פי ה'ה אלמפעאל חתקלב יא עלי אלמבהר. קרץ מצפון בא בא, אלקחל ואצלה אלקפע ומנה קאלת אלמשנה קרצו ומרק אחר שחישה על ידו (יזמא ג' ד') אי דבחה ותמס אכר אלדבת עלי ידה אי עינה עלי דלך. 21. נם שכיריה, אנלאלהא. כרתו יערה, יעני 6 ב' נלקהא אלמסתל אלשערא כהרה.

כוז.

2. והילל כל יושב הארץ, יחצל באול אלפסוק אלדי ילי אלפסוק מקול שעמח וחו על היום הבא סיכון עלי ה'ה אלמנאם והילל כל יושב הארץ על היום הבא לשדור את כל פלשתיים ידלל מקול שעמח פרסות אכידיו בנהמא וסחרי נרה מתלה 10 ויסמי ה'ה אלמעתראין לאנה יקטע בין כלאמין מתצלין פי אלמעני ויעתרין בנהמא ואלונה צרסהמא אלי מא יקום בה אלמעני¹. 7. אך תשקטי ויי צוה לה, אליא מידה או לים מטאמבה וחו מתל והוני שם (ג' ו').

כוח.

4. השמיעו ועקב צעיריה, אנלאוה והכדא פסר פ'ה אלחרגום שלמוניהון והו 15 מן אלמלאט אלתי יראד בהא עכוסהא ויקרב מנה חמסיהם הנטורים הנפילים². 9. תנו ציץ למואב, הו אלזנאח וחרגום סנסיר וקשקשת (ויקרא י"א ט') ציצין וקלפין³. כי נצא תצא, ה'ה אלמסדר מסחק מן מלא הנוצה (יחוקאל י"ז ג') אלדי הו אלריש וחו מתל יאבר ניץ (איוב ל"ח ב') מן באכרתו (תהלים צ"א ד')⁴. 11. לא נמר, לם יחגרו אנמאעל מאין. 12. ושלחתי לו צעים וצעהו, צעים פאעל מן אלמפיף 20 ואלפעל אעני וצעהו תקיל מתל המה קרוהו (נחמיה ג' ג') ומענאה אלחפריק⁵ ואלצעצה פי לסאן אלערב. פי מעני אלחפריק וייד ה'ה קולה וכליו יריקו ונבליהם ינסצו, ומעני ינסצו אלכסר או אלחפריג מן חרגום ותער כרה (כראשית כ"ד ב') אלדי הו ונסצת קולתה, ונבל הנא מן אלזוף מתל כשכר נבל יוצרים (ישעיה ל"ז י"ד) ואנמא קלת הנא לאן ה'ה אלמאם קר יקע עלי אלוק פי קולה ונבל יין (שמואל א' א' כ"ד) 25 ומנה אסתעיד ללסחאב ונבלי שמים מי ישכיב (איוב ל"ח ל"ז) ופי קול אלמולין ויל

¹ ע"י למע 350.

² ע"י אצול 616,18 והלאה ר"מ בן ששת ור"ח ירושלמי (אצל Poccoke שם ע' 17). וע"י לעיל בהערה למי' ל' י"ג.

³ וכזה גם בס' התגנים דף י"ד א': 'תנו ציץ למואב והוא כנף וחרגום סנסיר וקשקשת ציצין וקלפין כי הסנסיר לדג. כמו הכנף לעוף'. וע"י עוד אצול 608,8 והלאה. פי חגלו לר"י קמחי ע' 4. רד"ק ור"ם בן ששת.

⁴ ע"י פי הפעלים ש' אבר וש' נצה (חיי עולם ע' 54 וע' 57), אצול 10,19; 447,27 ושרשי רד"ק ש' נצה.

⁵ בב"י ב' אלחפריקה.

- נבלי השרה. (כלים ט"ו ז') והי זקאק סתתעמל סי אלומר¹). 19. שאלי נס ונמלטה, נס הנא מאין בתקריר אשר נס לאן נמלטה אנפעאל מאין ולו אנה מנסעל לכאן מלרע טהל רוח גשברה (תהלים ג' י"ט) סלולך קלת אן נס פעל מאין לא צפא ליחטאבק מע ונמלטה. 26 וספק מואב בקיאו, מענאה ויחצרב ואצלה מן ויספק את כסיו (במדרב כ"ד י'). 30. אני ירעתי נאם י"י עברתו ולא כן כדיו לא כן עשו. 5 מענאה אן דולחה לא תרום לולרה וכני הנא בכדיו והו אלנצאן ען גניה לאן אלאכן מן אביה כאלנצן מן אלשגרה. 37. וכל זקן גרעה, ימכן אן יכון אשחקאקה מן הססיה אלולין זיל אלהאם הגרע (כלים י"ב ד') ויריר סחלוקה והו קריב ואלאצל מן אלנצאן לאן אלסקין ינקין אלשער. על כל ידים גדרות, אסם אלכדוש עלי ונח וגם קבורה לא היתה לו (קהלת ו' ג'). 39. איך הסנה ערף מואב בוש, פעל מאין 10 טהל הבקר אור (בראשית ס"ד ג') וזנתה פעול פאסקשוואו אלמר ולאנת אלעין ואלקיה הרכתחה עלי אלמא. 40. הנה כנשר ידאה, גא באלמחל ואחצור זכר אלעדו אלמכחל בה לאנה סי קוף קולה. 41. נלכרה הקריות והמצרות נתפשה, טהל כי קמה על בכל (ג'א כ"ט) והו אכבאר ען זמע אלמונת כמא יכבר בה ען ואחר אלמונת. 45. בצל חשבון עמדו מכה נסים, וקסאו ען אלקיה אי אנהם צעמוא ען אלהרב. 15

כ"ט.

3. ותתשושנה בנדרות, שד ען אלמטרר אלדי הו חקדים אלמא עלי הא אלמפעאל אדא כאן שינא וילחק בה סי הדא אלסין ואלצאר ואלואי סי הוכו (ישעיה א' ט"ו) והודמתחן (דניאל ב' ט') וקד זכרת דלך², וכדלך שד ותחבב אחתו (שמות ב' ד') חקדם סיה סא אלפעל עלי הא אלמפעאל עלי כללאף אלמטרר לאן אלמסכן 20 אללין אלדי בין אלהאאין הו אלמא מקדם עלי הא אלמפעאל עלי גיר אלעארה: ולחק סי הדא כמא סאוה שין או סין או צאר או זאי וכאן חקה אן יכון טהל ויחיצב סלאך י"י (במדרב כ"ב כ"ב). 4. וב עמק, סאלת סרויך אי דאבת ולס תצלח לורע ולא לרעי חיואן. 7. נסרחה חממתם, אפסרת וסי כלאם אלולין מטפה סרוחה (אבות ג' א') והו ענדרה אלנתן. 8. נסו הסנו העסקו לשכת, כאן אלונה סי הסנו 25 אן יכון כסחה אלהא טהל הרבו עלי מאד מהר וסתן (בראשית ל"ד י"ב). ואלונה סי העסקו אן יכון איצא מסתוח אלהא טהל השפילו שבנו (י"ג י"ח) לאנה אמר טהלה. 10. ונחבה לא יוכל, מכאן אלמצרר אעני החכה טהל להחבה בשדה (מלכים ב' י"ב). 12. ואתה הוא נקה תנקה, הדא אלמצרר וחרה גא סי אלנין מן אלספף

¹ ועיי ס' התגנים דף ט' ב' (הובא מאת דוקעס בלשבי"ל דעס אריענטס 1848 ע' 456): "גבל. הא' כל נבל ימלא יין ומכני נקרא שם לעבים שנושאים המים ונבלי שמים מי ישיבו, והב' שם הרש כשבר נבל יוצרים והג' והיה כגור ונבל הוא עין גיגון וריאיתו במשנה מסלת. הלויים שהיתה נכונה לומר ונבלי השרה ויחכן היות כמות כגור ונבלי. ע' אצול 402,28 והלאה. ² עיי פירושו לישעיה א' ט"ו (סהר) דירנבורג ע' 16). ועיי עוד Opuscles ע' 122 והלאה, ועיי התשומטה ותחבב שם ע' 187.

וגירה מן זמיע לנתה חִקיל. 16. חסלצתך השיא אחך, חרפסך וחצלסך ומנה אשר עשתה ספליצת לאשרה (מלכים א' ט"ז י"ג) וקאל אלהרנום פיה טפשוזך דון אשחאקא מן שי. שכני בחגוי הסלע, פסר פיה שקוק אלצבור¹) והו עדים ללאשחאקא, נתה אסם סעמל אללאם ואשבה מא ישרה פיה אן יבון אסמא ללקלאע אלמניסא. 19. אל נזה איון, ממא אציק אלי אלצפא וגר. כי ארניעה אריצנו מעליה, סענאה אסרע כה טרפא עין כאנה קאל ברעג אריצנו. כי מי כמוני ומי יעירני, ומן ילאקיני מסתקבל מן אלהקיל אלמור, אלהא וכלך קאל פיה אלהרנום ומאן דיערענינ. 20. אם לא ישום עליהם גוהם, אנדגמח אלפא פי אלשין ואצלה יאשים²). 22. כלב אשה מצרה, צפא ואלונה אן יבון טהל משיבת נפש (תהלים י"ט ח') וונתה מסעילה 10 מן והצר לך (דברים כ"ה ג'יב). 24. ורטט החווקה, מקלוב ואנמא כאן אלונה פי אלהא אלמסיק וכלך צירים וחבלים יאחון (ישעיה י"ג ח') ואלדי הו עלי ונהה הו צירים אחווני (שם כ"א ג') הלוא חבלים יאחוןך (י"ג כ"א)³). 25. איך לא עובה עיר תהלה, לא יסנו בונה אן יבון עלי סכיל אלסלב לאן אלנרב לא יבון אלא בכדכר אלחסנע עלי ונה אליאינאב סיקאל כ"ף זארח הדה נכבה וכ"ף חלת הדה אלהרהי

(1) ע"י אצול 210 ד' 92. גם בפירושו לעובדיה א' ג' והנגד הרכיב לדעת זאת ודיל שם: "שכני בחגוי הסלע, לא יסנו אן יבון חגוי אלא מא ארתפע מן אלקלאע ורוום אלנבאל אלמניסא לקולה סרום שבתח ולקר גלט פיה מר יצחק בן גיאת ואעתקדה עלי. גיר הוא קאל פי רתא לה יובא, בחגוי בור ובסתר. סדרגת ומא דכר אלעבראני אלא פי מא ארתפע סוק אלארץ ועלא וסמא אלא תרו אלי קולה יונתי בחגוי הסלע, ומא אמן אנלטה פיה אלא אקחראן סתר המדרגה כה ולס ידר אנה אנמא עני כה אמתנאע מן טלע פיהא ואנסחארה ען סאלבה לעלו סכאנה סכאנה סחגוב פהא און מנה גלט בחת וקלה אסתבצאר פי אלאפאם אלעבראני ולן לס יסתרל עלי אן חגוי אנמא ירוד כה אלמואצע ארפיעה אלא מן קולה אומר כלבו. מי יורדני ארין לבאן. לה פיה אקו דליל ואיצא פאן תפסיר סדרגת לא יצח אן יבון אלא אלמכאני אלעאליה ואלדליל עלי דלך ונהרסו ונפלו המדרגות". גם בפירושו ליהוקאל ל"א ח' סביא בית מקינה: לר"י בן גיאת, ולא אדע אל איה קינה של הר"י בן גיאת ירמו כי הקינה היתירה שנודעה מכנו על מות רבי שמואל הנגיד נתחברה בארמית. ועם זה יש להעיר כי הרכיב ירמו עוד אל הר"י בן גיאת בסי אוחיות הענינים שי שם בדבריו "וכבר טעה החכם שפירש פי קהלת והוא מאנשי דורנו וכמ". ע"י דברי דירנבורג כמ"ע הראשון לגיור ח"ה ע' 408 ה' 1 ופוסם כסתברו Studien ע' 17.

(2) ע"י חיוג סה"י יאסמראו ע' 86 ושפה ברורה להראב"ע כ"ג ב'. והנה פאזאנמקי כספרו על ר"ם הכהן בן נקסילה ע' 102 חושב כי האחרון הוא בעל הפירוש שלפינו וכאמת הוא ר"י חיוג. וע"י סכלול סה"י ריטפענבערג דף פ"ה ב'.

(3) נוסחת חכ"י משובשה ואין פתרון לה. וכפי הנראה יש לגרוס כזה: "רטט החווקה, אנמא כאן אלונה פי אלהא אלמסיק וכלך צרה וחבלים אחתה ותו מקלוב ואלדי הו עלי ונתה הו צירים וחבלים יאחון צירים אחווני הלוא חבלים יאחוןך". ר"ל: בתהא של החווקה שהווא כנוי היה דאוי להיות ססיק וכן כההא של אחותה ועם זה באה מות אחותה אחרי צלה וחבלים נגד חוקי הלשון כי אחרי שבאה המלה הזאת בלשון יחיד ובנקבה ראוי היה להיות מקומה לפני השמות. ואמנם נמצא את הפעל כהגון בצירים וחבלים יאחון וכמ". וע"י דר"ק בפירושו פה ובסכלול כ"ג א'.

אלא תראה יקול איך נסלו נבזרים (שמואל ב' א' כ"ה) איך נלכדה ששך, איך היחה לשמה (ג'א מ"א) איך נסלת משמים (ישעיה י"ד י"ב) איכה היחה לוונה (שם א כ"א) איכה ישבה בדר (איכה א' א') איך נגרדע וישבר ששיש כל הארץ (ג' כ"ג) ונירהא כתיב ממא ונהה אן יגרי הכדי פאין חרף אלנפי מויר ואלונה איך עובה עיר תהלה קריח משושי¹, וקר וזרח פי אלסאן אלעריי מא זאנסה מסא דכל סיה לא מויר⁵ ולא ונה לה פי אלכלאם קאל, ומא ישערכם אנהא אדא גאח לא יוסנון⁶ מואד סיה לא ואיצא, מא מנעך אלא חסגרי אראר אן חסגרי⁷ ואנמא נלבת לך היא לחאנס מסא תראה מסחעמלא פי ניר לנתנא עלי חסב מא קד דכרנאה לך פי לנתנא. 30. העמיקו לשבת, אצלה פתח אלהא לאנה אכר.

10

ג.

5. באו ונלוו אל יי, אלונה והלוו עלי ונה בחשך הגלו (ישעיה מ"ט ט') לאנה אכר ומתלה עישו וכאו כל הנוים מסכיב ונקבצו (יואל ד' י"א) אראר והקבצו לא ינוו אלמעני ניר היא פאעלמה⁸. 11. כי חפרשו כעגלה דשה, מענאה אלכרה⁹ פי קול אבי אלוליד ומתלה ענדה ויצאתם ושחתם כעגלי מרבק (מלאכי ג' כ') ולו קיל אנה פי מעני אלקמו ואללעב לם יכן בעידא¹⁰, ווהם אבו זכריא פי דשה וקאל אנה מסכתוב באלף¹⁵ והו כאלהא פי כל מצהף פי מעני אדרום, וקר פן בה אנה מן מעני תרשא הארץ (בראשית א' י"א)⁵ ודלך נלש אד לם יכן דשאה עלי ונה צמאה, מסאה לאן אלצמאת מן דואת אלאלף הכדא חכון. 15. נסלו אשיותיה, יעני אלמס הכדא ספר סיה אכר אלמסרין⁶. 17. שה סורה ישראל אריות הריחו, סקט מנה צמיר אלמפעול ואלונה הריחוה, וזה האחרון עצמו, כסר עמאסה לספח משחק מן עצם⁷, 21. חרב 20 והחרם אחרים, אמר משחק מן חרב אקתלהם באלסוף. 24. יקשתי לך וגם נלכרת בכל, נצבת לך אלהבאלה פעלקת בהא ואסם אלוהק יקוש סחל סח יקוש

¹ עיי למע 284.

² שתי הדוגמאות בלשון ערב נובעות מהקראן סורה ו' 108 וסורה ו' 111.

³ וכזה גם בפירוש הר"ב ליואל ד' י"א: "ואסא ונקבצו פהו בעמני והקבצו אמר מן אנפעאל וקר דכרתה מע באו ונלוו אל יי ולא חאלת להמא". ועיי אצול 348,28 והלאה, ר"ק ורי"ם בן ששת.

⁴ שני הפירושים ימצאו באצול 567 ה' 19 וה' 20 והראשון גם בדר"ק סה.

⁵ עיי חיוג סהר' יאסטרואו ע' 16 ולמע 89. וכפי הנראה מסמכתה סתם בן סרוק ע' 68. היתה גם לפני הנוסחה "דשה" שפירשה מענין דוש, ואולם דוש בתשובותיו ע' 58 יפירש הסלה ככו ר"י חיוג והסכים עמו גם פה סה רבינו חם (ועיי ספר הגלוי ע' 86), וכן יסכים לפירושו של חיוג גם הראב"ע בצהות י"ג ב'. ועיי ר"ק בפירושו פה ובשרשו ש' דוש ורי"ם בן ששת ועוד כסגחת ש' לכתובנ.

⁶ ועיי הרגום, סמכתה סתם ע' 85 ואצול 70,15 והלאה (שם אסנס נמצא גם פירושו אחר), ר"ק בשרשו ש' אש ובפירושו סה.

⁷ ועיי ס' הפעלים ש' עצם (חיי עולם ע' 59), אצול 542,6. ר"ק בשרשו ש' עצם ובפירושו סה.

(הושע ט' ח') מאשחק מנה אלפעל יקשחי. 26. סלוה כמו ערמיס, אמר מן מלה כל אבירי (איכה א' ט"ז) וסן גיר לנתה אעני אנה מן דואת אלמחלין ותרגמתה אדרסווא במא תדרס ולאנאבר¹). וערמיס נטע אלחזכיר לאן אלוואחר ערמת חטיס (שיר השירים ו' ג') וקר נא עלי חקה החלו הערמות ליסוד (דברי הימים ב' ל"א ז'). 27. חרבו כל פריה, מלל חרב והחרם בעינה. 29. השמיעו אל בכל רבים, הם אלרמאה והו צפח מן דואת אלמחלין. 34. הרגיע את הארץ, הו ענדי פי מעני אלוגר וישבה הרגיו אלדי בעדה ומללה רגע הים ויהמו גליו (ישעיה ג"א ט"ז) פי מעני אלחרב² ואלאצטראב והו צד אלהרו אלמשהור פי הדה אללנה אעני ומצאו מרגוע (ו' ט"ז) וגירה. 36. חרב אל הכרים, אלמשעבדון אלמכרעון ותרגום אוב וידעני (דברים י"ח י"א) ברין וזכורו, וקר זכרת חסיד אלאולין פי ידעני פי כתאב אלחרניה³). 38. ובאימים יתהללו, יסמי אלאצנאם אימים במא יאול אליה חאל עאבריהא במא סמאה איצא צירים פי קולה חרשי צירים (ישעיה מ"ה ט"ז) כאסם אלוואצאב וקר זכרנאה פי מא מציע⁴.

נא.

1. ואל ישבי לב קמי, קיל אנה כשרים מן באב אחבש⁵). 3. אל ירך הדרך 16 קשתו ואל יתעל בסרינו, יריר אליה ידרך ואליה יתעל. 5. כי ארצם מלאה אשם, הו רגע עלי אלכסרואנין אלמכרעון קבל הדיא לא עלי ישראל ויהודה. 7. כוס זהב בכל ביר י"י, קיל⁶) אנה ממא נא כלספ ואלטראד בה גירה ואראד בה ההנא כוס י"ן ודלך בעיר לאן אלכטר אנמא חם ממא פי אלכוס אלדי הו אלכטר לקולה מינה שחו 20 גוים, אלא תראה קר קאל כוס אחותך תשחי (יחזקאל כ"ג ל"ב) ומא יצרנא אן כאן אלטרף אלחאמל ללכטר דהבא או גירה מן אלאנסאר סלדלך לא נקול בכרל הדיא אללספ ען נהתה אד לא צורוד⁷ תרפע אלי דלך. על כן יתהללו גוים, יסמסון ויחמקון מן ודעת הללות (קהלת א' י"ז). 11. הכרו החצים, אנתקוא אלסהאם וכאן חקה אלחשדיר מלל חסבי עינד מנדי (שיר השירים ו' ה'), ויעתקד צאחב רסאיל אלרסאק 25 אנה מן מעני יאבר נץ (איוב ל"ט כ"ז) או רישוא אלסהאם והדיא מן אלחפלסוף אלבעיד אלדי יצרנא אלי אלונקוף⁸ פי אלחסיר, וישבה קולה איצא פי אל נא אנה אמר מן יאל כאנה יקסם עלי אלמכאטב פי קולה אל נא אס נא מצאתי חן בעיניך (בראשית

¹ ע"י אצול 488 ה' 60.

² פירוש הרמב"ם לכתוב זה נתפרסם כבר ע"י דירנבורג בסבואו למירוש ישעיה שהרל ע' 10. ופירוש רד"ל למלת ידעני ימצא בסנהדרין ס"ה ב'.

³ ע"י פי הרמב"ם לישעיה מ"ה ט"ז (מהר"י דירנבורג ע' 111). אצול 89,19 והלאה; 608,22.

⁴ הצירוף הזה ימצא כבר בהעקפת השבעים ובתרגום. וע"י רש"י ר"י קרא רד"ק בשרשו ש' קום ובפירושו פה.

⁵ הכונה פה אל ר"י בן גנאה. ע"י אצול 188,10 והלאה. אשר אמנם למי דעתו רבו הנביא למלת זהב פה אל היין הצלול והגקי ובוה גם ברד"ק.

לִינִי יי' והוא גוי רקיק עלי בריע אלמעאני ונדיבהא לא מין סיה¹. 13. שכחתי על
 מים רבים; נדא והו סאעל. 20. מסין אחא לי, אלה יכסר כהא. 25. ונללתיך מן
 הסלעים, אעלה אלדרורה וזו מן דואת אלמלהין פרק סיה בין אלמלהין בנים והו
 מלה שבע ביום הללתיך (תחלים קייט קסיר). 30. נשתה נבורתם היו לנשים, צעפת
 שנאעתהם וצארום כאלנסא נבנא ודערא וצעף מנה². 32. ואת האנמים שרמו כאש, 5
 ספר סיה אלחצון וקיל אנהא אלנבאת אלדי יחול בין אלמחאצרון ובין אלוצול אלי
 נרצהם מן אלמואצע אלמחצורה³ והוא אלקול אשכח באלמוצע⁴. 34. אכלני הממני,
 מלה כי אלהים הממס (דברי הימים ב' סיו ו') אכהתהם וכסרהם. הדיחני, סי מעני
 הממני לא יסוב סיה ניר ה'א, ואנא אעלב מן רכנו האיי ויל אלדי קאל סיה נסלני
 במעני למ יבק לי שי והכרזא ניר סאני ולא מסתעמל ענרנא ולא ענר נירנא⁵, ואן
 קיל אנה משרדא אלדי סי מעני לבלתי ירה ממני נדח (שמואל ב' יד ייר) למ יכן
 בעידא סקד וגר נדחי ישראל (ישעיה י"א י"ב) מכסמא ונרחי עילם (מיט לין) משרדא.
 38. נערו כנודי אריוח, צאחוא ופי קול אלולין ויל חמור נוער (ברכות ג' ע"א) אי
 צאחי. 39. והשכרתים למען יעלו, מענאה אלגשי ואלחחר מלה מא קלת סי או
 תעלוי (י"א ט"ז). וישנו שנת עולם, עלי ונה וירדו מעל כסאחם (יחזקאל כ"ו ט"ז). 15
 וזה סיה אבו נוריא וקאל סיה אנה מוקף אליא פלא שך סי אנה כאן יקראה מלה
 ויראו ממערב (ישעיה נ"ט י"ט) והוא נשא ואנמא אליא קמוצה והו צאי⁶ 44. את
 בלנו מסין, אלמרי והו אלדי יחם בה אלאבתלאע. 58. ערער תתערער, תהתו
 אהתואוא והצטרב אצטראבא ומנה פנה אל תפלת הערער (תהלים קיב י"ח) לאן

¹ גם ר' יצחק בן אלעזר בסי הרקמה (כ"י פרוש דף צ"ב ב/), תובא מאת דוקסס
 בלמביל ד' אריוענטס 1846 ע' 710) יביא את פירוש מלת הכרוו כמו האברו בשם ריש הנגיד
 ח"ל: "אבר, המבינתם, יאבר בין פעל נגוד מסלה יעלו אבר ומטנו חבורו תחצין על דעת ר'
 שמואל הלוי הנגיד וצ"ל כי החק ידבקו בו אברת העוף כדי שיעוף בפתרה". והפירוש הזה
 ימצא בשם ריש הנגיד גם בסי מנורת המאור לר' יוסף ב"ר דוד תיני (כ"י באוקספורד) ש' אבר
 וש' בר, ומבלי שם מחוללו גם הכרוון ע' 4 כשרשי ריקי ש' אבר ובפירושו מה (בשם אביו)
 ועוד בפירושו ר"מ בן ששת (ואמנם ר' מנחם ב"ר שמעון מפושקיריש בפירושו וביאו בשם רב
 מעריה גאון (ע' באראל במחברתו הגיל ע' 50 = מוסאפסטרופס 1908 ע' 57 ופאונאנסקי ברעויו
 נ"ד 804). והפירוש למלה אל שהוא משרש יאל שהוכיח מה הרבי"ב בשם ריש הנגיד ימצא
 בשמו גם בפירושי ה"ש"ם אבן מאיור על הראב"ע, עיי Opuscles ע' XXVII ה' 5 ומאכער
 AIE als Grammatiker ע' 89 ה' 11.

² להמלות "צעף מנה" אין כל שחר וכפי הנראה נשתבשו בכ"י.

³ בכ"י ב' אלמקצורה.

⁴ שני הפירושים ימצאו באצול 20,6 והלאה, והשני גם בראסלה ר"י בן קריש ע' 60.
 ועייע ר"י בן ברון ע' 28 ודר"ק.

⁵ דברי רב האי אלו הנוכעים בלי ספק מכהאב אלחאי שלו פרסם כבר פאונאנסקי
 במ"ע צדמ"ג כרך ג'ה ע' 601, ועייע ריקי.

⁶ עיי חו"ג סתרי יאסמיראו ע' 68 וסי Opuscles ע' 55.

אלתהגד¹) חרבה בעמם אלנום אלדי הו סכונ אלחואם ען פעלהא, וחצאעפה כהצאעף הגה יי מטלטלך (ישעיה כ"ב י"ז) וכסקוש אלעין. 62. כי שממות עולם תהיה, אנה אלמקום עלי ניר-אלונה וכאנה צרפה אלי כבל. 64. ככה חשקע, תנוץ מתל ונגרשה ונשקעה (עמוס ח' ח').

נב.

5

13. ואת כל בית הגדול, אצאף בית אלי אלצפה ונירה וכאן אלונה אן יכון מתל הבית הגדול (עמוס ו' י"א) ופיה איצא אנה נעת אלנברה באלמערסה עלי ניר אלונה. 21. ועביו ארבע אצבעות נבוכ, בשף הגא אן אלמסמואנתין אעני בעו ויכין כאנתא מנוסתין הני גלף גרמהא ארבע אצאבע. 23. ויהיו הרמנים השעים וששה רוחה כל הרמנים מאה על השככה סביב, יעני אלטאהרה סף ותסעון לאן מוצע אלחקא אלמסמואנה מע אלמשה אלמנאור להא סחר מנהא ארבע רמאמין וכקית נירהא טאהרה ללעין.

¹ עיי אצול 512,21 וס' Opuscles עי 100. וכבר הראה קאקאווצאוו בספרו הרוסי אשר ספח אל מהדורת ריי בן ברון עי 119 ה' 276 ועי 155 כי מן הצורך לגרום אצל ריי בן גנאה בשתי המקומות „אלמטהגד" ונחאמחה גירסתו זאת עיי דברי הריב"כ סח.

כמלת אלפאט ספר ירמיהו.